

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет біології, географії і екології
Кафедра ботаніки**

**ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ТА ФІТОПРЕПАРАТИ, ЯКІ
ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ГІНЕКОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота

проект

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 211-М групи

Спеціальності 091 Біологія

Освітньо-професійної програми Біологія

Понятовська Анастасія Сергіївна

Керівник д.б.н., професор Мойсієнко І. І.

Рецензент к.б.н., доцент Гасюк О.М

Херсон – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Класифікація жіночих захворювань	7
1.1. Кровотечі при гінекологічних захворюваннях	8
1.2. Причини кровотеч.....	8
1.3. Симптоматика.....	8
1.4. Види маткових кровотеч.....	9
1.5. Лікування.....	13
РОЗДІЛ 2. Характеристика лікарських рослин Херсонщини, що мають кровоспинну дію	15
2.1. Кропива дводомна (<i>Urtica dioica</i>).....	16
2.2. Грицики звичайні (<i>Capsella bursa-pastoris</i>).....	18
2.3. Деревій звичайний (<i>Achillea millefolium</i>).....	20
2.4. Калина звичайна (<i>Viburnum opulus</i>).....	23
РОЗДІЛ 3. Використання лікарських рослин в лікуванні кровотеч	27
3.1. Форми лікарських препаратів з рослин.....	27
3.2. Приготування кровоспинних розчинів з кропиви дводомної.....	29
3.3. Грицики звичайні при матковій кровотечі.....	30
3.4. Деревій звичайний для зупинки кровотеч.....	32
3.5. Калина звичайна для зупинки кровотечі.....	33
РОЗДІЛ 4. Лікарські рослини для лікування захворювань жіночої репродуктивної системи	35
4.1. Ромашка лікарська (<i>Matricaria recutita</i>).....	37
4.2. Обліпіха крушиноподібна (<i>Hippophae rhamnoides</i>).....	39
4.3. Материнка звичайна (<i>Origanum vulgare</i>).....	45
РОЗДІЛ 5. Аналіз використання препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи в Бериславському районі	49

5.1 Аналіз використання препаратів та рослин в Херсонський області.....	49
5.2. Порівняння лікувальних властивостей рослин, які використовуються для лікування жіночої репродуктивної системи.....	60
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність роботи. Лікування травами існує з незапам'ятних часів. Ще в давні часи наші предки використовували лікування зіллям для позбавлення від хвороб. А в наш час, будучи частиною натуропатії, фітотерапія ефективно використовується для лікування тих захворювань, перед якими пасує офіційна сучасна медицина.

Лікування травами було знайоме ще шумерам: відомо, що ті додавали в напої розтерту хвою дерев і листя рослин. Як вправні травники славилися і Гален, і Діоскорид, і Авіценна. Паралельно з розвитком офіційної фармакологічної науки люди продовжували лікуватися рослинами – адже лікування травами було дешево і ефективно. Як правило, лікуватися травами набагато довше, ніж пити антибіотики – але і ефект виходить більш стійкий. Перевага рослин ще в тому, що вони створюють позитивний вплив не тільки на окремо взятий орган, а й на весь організм вцілому. А ще трави підвищують імунітет і надають загальнозміцнюючу дію. Однак, слід пам'ятати, що регулярність вживання того чи іншого препарату є в фітотерапії запорукою ефективності лікування.

За даними Всесвітньої Організації Охорони здоров'я, приблизно 80 % населення нашої планети надає перевагу лікуванню рослинними препаратами. В даний час в фітотерапевтичних цілях застосовується понад 23 000 рослин – це близько 7 % усієї земної флори.

Сьогодні від маткових кровотеч страждають багато представниць прекрасної статі. Якщо вчасно не вжити рішучих дій, дана ситуація може призвести до серйозних наслідків. В цьому випадку найкраще скористатися допомогою цілющого трав'яного відвару.

Трави, що зупиняють кровотечу, мають дві властивості: стимуляція матки і звуження судин, що призводить до зупинки

кровотечі. Адже лікування медпрепаратами не завжди приносить бажаний результат, тому використання різних трав за всіма правилами науки може дати кращий ефект.

У народній медицині є кровоспинні рослини і безліч рецептів відварів і трав'яних зборів з них, що застосовуються в гінекології.

При лікуванні гінекологічних захворювань фітотерапія використовується дуже часто. Але в основному трави використовують як додатковий засіб при проведенні лікарської терапії. Засоби, приготовані на травах особливо ефективні при зціленні хронічних захворювань.

При запальних гінекологічних захворюваннях їх приймають внутрішньо, а також використовують для спринцювань. Потрібно розуміти, що лікування таких хвороб слід проводити комплексно. Терапія повинна включати усунення причини, що викликала запалення, а також лікування супутніх недуг.

Протизапальні трави зазвичай використовують при лікуванні вульвитов, вагінітів, ендоцервіцитів, ерозій шийки матки, а також інших жіночих хвороб. Трави ефективно поєднують із застосуванням антибіотиків, сульфаніламідів. Фіто-лікування дуже ефективно при проведенні фізіотерапії, аутогемотерапії. При використанні лікувальних грязей, імуномодулюючих препаратів, а також загальнозміцнюючих процедур.

Отже, на багато препаратів виникають алергічні реакції, більшість ліків мають вираженими побічними ефектами, а деякі й зовсім протипоказані. Але до великої радості пацієток і лікарів, сучасна медицина стала знову повертатися до траволікування. Фітотерапія в гінекології є незаперечною підтримкою лікарям і гідною альтернативою багатьох лікарських препаратів.

Мета роботи - з'ясувати роль лікарських рослин Херсонщини та всієї України при лікуванні гінекологічних захворювань.

Завдання роботи:

1. Охарактеризувати кровоспинні та протизапальні рослини Херсонщини.
2. Ознайомитись з механізмом кровоспинної та протизапальної дії.
3. Навчитися використовувати лікарські рослини.
4. Розглянути хвороби жіночої репродуктивної системи та рослини для їх лікування.
5. Проаналізувати частоту використання фітопрепаратів під час лікування гінекологічних захворювань в КНП «Бериславська ЦРЛ»
6. Проаналізувати частоту використання лікарських рослин серед населення Бериславського району.

Предмет дослідження - використання лікарських рослин при лікуванні гінекологічних захворювань.

Об'єкт дослідження - лікарські рослини Херсонщини та всієї України, які використовуються при лікуванні гінекологічних захворювань.

Публікації: Стаття по данній темі подана до друку у збірнику наукових і методичних праць – Метода (Наука і методика), ХДУ.

Обсяг і структура роботи. Основна частина роботи викладена на 62 сторінках і складається з 5 розділів. Список літератури містить 52 джерела.

РОЗДІЛ 1

КЛАСИФІКАЦІЯ ЖІНОЧИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Жіночі захворювання статевої сфери можна розділити на три умовні групи.

До першої відносяться хвороби, які мають запальний характер. Такі недуги провокують патогенні мікроорганізми, специфічні і неспецифічні. Якщо захворювання викликане специфічними мікроорганізмами, то йдеться про хвороби, які передаються статевим шляхом. Неспецифічні збудники потрапляють в організм жінки із зовнішнього середовища або з кровотоком.

До другої групи захворювань відносяться гормональні хвороби, які проявляються як наслідок порушень у функціонуванні залоз внутрішньої секреції.

Третя група гінекологічних хвороб – це захворювання, що носять дистрофічний або гіперпластичний характер. В даному випадку йдеться про пухлини і інші патологічні утворення.

Сучасні фітопрепарати випускаються як у вигляді настоянок, так і у вигляді таблеток. Тому така терапія буде максимально зручною для пацієнтки. Фітопрепарати можуть входити в комплексне лікування порушень менструального циклу, маткових кровотеч, передменструального синдрому, розладів, які турбують жінку в період клімаксу.

Ефективні трави і при запальних захворюваннях, при аменореї і дисменореї. Але в більшості випадків для досягнення найбільш помітної ефекту лікар призначає спільне застосування медикаментозних засобів і фітопрепаратів [18, с. 354].

1.1. Кровотечі при гінекологічних захворюваннях

Маткова кровотеча являє собою виділення крові з матки. На відміну від менструації, при матковій кровотечі змінюється або тривалість виділень і обсяг виділеної крові, або порушується їх регулярність.

1.2. Причини маткових кровотеч

Причини маткових кровотеч можуть бути різними. Часто їх викликають захворювання матки і придатків, такі як міома, ендометріоз, аденоміоз), доброякісні та злоякісні пухлини. Також кровотечі можуть виникнути як ускладнення вагітності та пологів. Крім того, існують дисфункціональні маткові кровотечі – коли без видимої патології з боку статевих органів відбувається порушення їх функції. Пов'язані вони з порушенням вироблення гормонів, що впливають на статеві органи (порушення в системі гіпоталамус-гіпофіз-яєчники).

Набагато рідше причиною даної патології можуть бути так звані екстрагенітальні захворювання (не пов'язані зі статевими органами). Маткові кровотечі можуть виникнути при ураженнях печінки, при захворюваннях, пов'язаних з порушенням згортання крові (наприклад, хвороба Віллебранда). У цьому випадку, крім маткових, хворих турбують також носові кровотечі, кровоточивість ясен, поява синців при незначних ударах, тривалі кровотечі при порізах та інші симптоми.

1.3. Симптоматика

Основний симптом даної патології – це виділення крові з піхви. На відміну від нормальної менструації, маткові кровотечі характеризуються такими особливостями:

1. Збільшення обсягу крові, що виділяється. У нормі при менструації виділяється від 40 до 80 мл крові. При матковій кровотечі обсяг втрачається крові збільшується, складаючи більше 80 мл. Це можна визначити, якщо з'являється необхідність занадто часто змінювати засоби гігієни (кожні 0,5 - 2 години).

2. Збільшення тривалості кровотечі. У нормі при менструації виділення тривають від 3 до 7 днів. При матковій кровотечі тривалість виділення крові перевищує 7 днів.

3. Порухення регулярності виділень – в середньому менструальний цикл складає 21-35 днів. Збільшення або зменшення цього інтервалу говорить про кровотечу.

4. Кровотечі після статевого акту.

5. Кровотечі в постменопаузі - у віці, коли менструації вже припинилися.

Крім того, внаслідок втрати досить великих обсягів крові, дуже частим симптомом даної патології буває залізодефіцитна анемія (зменшення кількості гемоглобіну в крові). Вона часто супроводжується слабкістю, задишкою, запамороченням, блідістю шкірних покривів [23].

1.4. Види маткових кровотеч

Залежно від причини виникнення, маткові кровотечі діляться на:

- Дисфункціональні кровотечі (можуть бути овуляторним і ановуляторними).
- Органічні кровотечі – пов'язані з патологією статевих органів або системними захворюваннями (наприклад, захворюваннями крові, печінки тощо).

- Ятрогенні кровотечі – виникають в результаті прийому негормональних і гормональних контрацептивів, препаратів, що розріджують кров, через встановлення внутрішньоматкових спіралей.

Залежно від часу виникнення, маткові кровотечі можна розділити на такі види:

1. Маткові кровотечі періоду новонародженості являють собою мізерні кров'янисті виділення з піхви, що виникають найчастіше на першому тижні життя. Пов'язані вони з тим, що в цей період відбувається різка зміна гормонального фону. Проходять самостійно, і не потребують лікування.

2. Маткові кровотечі першого десятиліття (до настання статевого дозрівання) - зустрічаються рідко, і пов'язані з пухлинами яєчників, здатними виділяти підвищену кількість статевих гормонів (гормонально-активні пухлини). Таким чином, відбувається так зване помилкове статеве дозрівання.

3. Ювенільні маткові кровотечі – виникають у віці 12-18 років (пубертатному періоді).

4. Кровотечі в репродуктивному періоді (віку від 18 до 45 років) – можуть бути дисфункціональними, органічними, або пов'язаними з вагітністю та пологами.

5. Маткові кровотечі в клімактеричному періоді – обумовлені порушенням вироблення гормонів або захворюваннями статевих органів [2, с. 112].

Ювенільні маткові кровотечі розвиваються в період статевого дозрівання (вік від 12 до 18 років). Найчастіше причиною кровотеч у даному періоді є дисфункція яєчників – неправильну вироблення гормонів несприятливо впливають хронічні інфекції, часті ГРВІ, психологічні травми, фізичні навантаження, неправильне харчування. Для їх виникнення характерна сезонність – зимові та весняні місяці. Тривалість та інтенсивність ювенільних кровотеч можуть бути різними.

Рясні і тривалі кровотечі призводять до анемії, яка проявляється слабкістю, задишкою, блідістю та іншими симптомами. У кожному разі появи кровотеч у підлітковому віці лікування та спостереження повинно проходити в умовах стаціонару. При виникненні кровотечі будинку можна забезпечити спокій і постільний режим, дати 1-2 таблетки вікасолу, покласти холодну грілку на низ живота і викликати швидку допомогу.

Маткові кровотечі в репродуктивному періоді.

У репродуктивному періоді причин, що викликають маткові кровотечі, досить багато. В основному це дисфункціональні чинники – коли порушення правильної вироблення гормонів відбувається після абортів, на тлі ендокринних, інфекційних захворювань, стресу, інтоксикацій, прийому деяких лікарських препаратів. [9, с. 186].

Нерідко причинами маткових кровотеч у дітородному періоді можуть служити різні захворювання матки:

1. міома;
2. ендометріоз тіла матки;
3. доброякісні та злоякісні пухлини тіла і шийки матки;
4. хронічний ендометрит (запалення матки);
5. гормонально-активні пухлини яєчників.

Кровотечі, пов'язані з вагітністю та пологами.

У першій половині вагітності маткові кровотечі виникають при загрозі переривання нормальної, або при перериванні позаматкової вагітності. Для цих станів характерні болі внизу живота, затримка менструації, а також суб'єктивні ознаки вагітності. У будь-якому випадку, за наявності кровотечі після встановлення вагітності, необхідно терміново звернутися за медичною допомогою.

На початкових етапах самовільного викидня при вчасно розпочатому і активному лікуванні можна зберегти вагітність. На пізніх етапах виникає необхідність проведення вискоблювання.

Позаматкова вагітність може розвинути в маткових трубах, шийці матки. При перших ознаках кровотечі, що супроводжується суб'єктивними симптомами вагітності на тлі навіть невеликої затримки менструації, необхідно терміново звернутися за медичною допомогою [1, с.78].

Під час пологів кровотечі також пов'язані з передлежанням або відшаруванням плаценти. У післяпологовому періоді частими причинами кровотеч є:

1. знижені тонус матки та її здатність до скорочення;
2. залишилися в матці частини посліду;
3. порушення згортання крові;

Маткові кровотечі при клімаксі.

У клімактеричному періоді відбувається гормональна перебудова організму, і маткові кровотечі виникають досить часто. Незважаючи на це, вони можуть стати проявом більш серйозних захворювань, таких як доброякісні (міоми, поліпи) або злоякісні новоутворення. Особливо насторожено слід поставитися до появи кровотеч в постменопаузі, коли менструації вже повністю припинилися.

Дисфункціональні маткові кровотечі.

Дисфункціональні кровотечі є однією з найчастіших різновидів маткових кровотеч. Вони можуть виникнути у будь-якому віці - від статевого дозрівання до менопаузи. Причиною їх виникнення є порушення вироблення гормонів ендокринною системою - збій в роботі гіпоталамуса, гіпофіза, яєчників або наднирників. Ця складна система регулює вироблення гормонів, що визначають регулярність і тривалість менструальних кровотеч.

Дисфункція яєчників може стати причиною безпліддя, невиношування вагітності, тому вкрай важливо своєчасно звернутися до лікаря, якщо з'явилося якесь порушення менструального циклу [9, с. 83].

Проривні маткові кровотечі

Проривними називають маткові кровотечі, що виникли на тлі прийому гормональних протизаплідних засобів. Такі кровотечі можуть бути незначними, що є ознакою періоду адаптації до препарату.

У таких випадках слід звернутися до лікаря для зміни дози застосовуваного засобу. Найчастіше, якщо з'явилося проривна кровотеча, рекомендують на час збільшити дозу прийнятого лікарського засобу. Також кровотеча може виникнути при пошкодженні стінок матки внутрішньоматкової спіраллю. У цьому випадку необхідно якомога швидше видалити спіраль [1, с. 315].

1.5. Лікування маткових кровотеч

Лікування маткових кровотеч спрямовано, насамперед, на зупинку кровотечі, заповнення крововтрати, а також на усунення причини та профілактику. Лікують всі кровотечі в умовах стаціонару, тому що в першу чергу необхідно провести діагностичні заходи для з'ясування їх причини.

Методи зупинки кровотечі залежать від віку, їх причини, тяжкості стану. Одним з основних методів хірургічної зупинки кровотечі є роздільне діагностичне вишкрібання – воно також допомагає виявити причину даного симптому. Для цього зішкріб ендометрія (слизової оболонки) відправляють на гістологічне дослідження. Вишкрібання не проводять при ювенільних кровотечах (тільки якщо сильна кровотеча не зупиняється під впливом гормонів, і загрожує життю). Іншим способом зупинки кровотечі є гормональний гемостаз (застосування великих доз гормонів) - естрогенні або комбіновані оральні контрацептиви (нон-овлон, рігевідон, мерсілон, марвелон).

У ході симптоматичної терапії використовують такі медикаменти:

1. Кровоспинні препарати (вікасол, дицинон, амінокапронова кислота).
2. Засоби, що скорочують матку (окситоцин).
3. При низьких значеннях гемоглобіну - препарати заліза (мальтофер, фенюльс) або компоненти крові (свіжозаморожена плазма, еритроцитарна маса).
4. Вітаміни і судинноукреплюючим препарати (аскорутин, вітаміни С, В6, В12, фолієва кислота).

Після зупинки кровотечі проводять профілактику їх поновлень. У разі дисфункції – це курс гормональних препаратів (комбінованих оральних контрацептивів або гестагенів), установка гормон продукуючої внутрішньоматкової спіралі (Мірена).

При виявленні внутрішньоматкової патології – проводять лікування хронічного ендометриту, поліпів ендометрія, міоми матки, аденоміозу, гіперплазії ендометрію [2, с. 370].

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН ХЕРСОНЩИНИ, ЩО МАЮТЬ КРОВОСПИННУ ДІЮ

Лікування патологічних відхилень зазначеного виду відбувається в стаціонарних умовах. Пояснюється подібна умова необхідністю діагностичних заходів по обчисленню подразників захворювання.

Дисфункціональні маткові кров'янисті виділення лікуються з використанням народних засобів. Попередньо потрібно проконсультуватися з фахівцем. Народні засоби при маткових кровотечах є лише допоміжним способом, вони є доповненням до медикаментозного впливу.

Трави, що зупиняють кровотечу, мають дві властивості: стимуляція матки і звуження судин, що призводить до зупинки кровотечі. Адже лікування медпрепаратами не завжди приносить бажаний результат, тому використання різних трав за всіма правилами науки може дати кращий ефект.

У складі багатьох трав є вітамін К, який бере участь в утворенні протромбіну, що сприяє згортанню крові. Трав, не тільки допомагають організму зупинити рясні крововтрати, а й приглушують запальні процеси, допомагають привести організм в тонус.

Профілактичне застосування рослин сприяє зупинці кровотечі, робить менструації менш хворобливими, якщо застосовувати їх за 3-4 дні до критичних днів. Застосування кровозупинних рослин здатне зняти спазм, надати болезаспокійливу і заспокійливу дію, вплинути на вміст гормонів в крові і врегулювати менструальний цикл.

У народній медицині є кровоспинні рослини і безліч рецептів відварів і трав'яних зборів з них, що застосовуються в гінекології [48, с. 407].

В Херсонській області можна знайти дуже багато трав для зупинки кровотечі, серед них: кропива́ дводомна (*Urtica dioica.*), грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*), деревій звичайний (*Achillea millefolium*), калина звичайна (*Viburnum opulus*).

2.1. Кропива́ дводомна (*Urtica dioica*)

Кропива дводомна – багаторічна трав'яниста рослина родини Кропивних (Urticaceae), 50-120 см заввишки, з повзучим, дерев'янистим, гіллястим кореневищем. Стебло пряме, чотиригранне, вкрите, як і вся рослина, довгими і короткими жалкими волосками. Листки видовжено-яйцеподібні (8-17 см завдовжки, шириною 2-8 см), до верхівки поступово звужені, при основі серцеподібні, крупнопилчасто зубчасті, на стеблі супротивно розміщені, довгочерешкові, з прилистками. Квітки одностатеві, дрібні, зелені, правильні, зібрані в довгі розгалужені колосисті суцвіття, які виходять із пазух листків.

Рослина дводомна, чоловічі суцвіття – прямостоячі, жіночі – після цвітіння пониклі. Тичинкові квітки з чотирироздільною оцвітиною і чотирма тичинками. Маточкові – з чотирилистою оцвітиною, внутрішні два листочки оцвітини крупніші за зовнішні. Маточка одна, з майже сидячою приймочкою і верхньою зав'яззю.

Плід широкоовальна або яйцеподібна сім'янка жовтуватого-сірого кольору.

Кропива дводомна відростає раною весною і вже через 15-20 днів після зникнення снігу утворює великі листки, які в цей час вирізняються високим вмістом вітамінів. Росте доволі швидко, до початку червня вже розпочинається цвітіння. Кропива зберігає зелене листя і після плодоносіння. Цвіте з червня по вересень, плодоносить з липня.

Рис. 2.1.1 Крoпивa двoдoмнa

Листки кропиви містять до 269 мг % вітаміну С, каротин і інші каротиноїди (до 50 мг %), вітаміни групи К і В, мурашину, пантотенову, і інші органічні кислоти. У листках виявлено до 5% хлорофілу, понад 2% дубильних речовин, камедь, протопорфірин, копропорфірин, ситостерин, глікозидуртицин, залізо, фітонциди, кверцетин, кавова, румарова, ферулова кислоти, ацетилхолін, гістамін і 5-гідрокситриптамін [52, с. 211].

Крoпивa – лікарська, вітамінозна, харчoвa, кормoвa, фарбувальнa, косметичнa рослинa.

За вмістом білків кропива не поступається перед бобовими рослинами. Тому її застосовують, як харчову рослину в свіжому і квашеному вигляді. З неї готують перші страви (супи), салати (з

відвареного листа), ікру, додають до картопляного пюре, котлет, використовують як начинку, вживають як приправу до м'яса та ін.

У науковій медицині застосовують листки кропиви – *Folium urticae*, які рекомендують при маткових, легневих, геморойних, кишкових кровотечах. У вигляді сухого екстракту кропива входить до складу препарату «алахол», що використовується при лікуванні гострих і хронічних запалень печінки, жовчних шляхів, при хронічних запорах, при жовчнокам'яній хворобі. Відвар рослини знижує вміст цукру в крові. Препарати кропиви застосовують як кровоспинний засіб і як засіб який посилює скорочувальну діяльність матки і підвищує зсідання крові. Препарати кропиви високоефективні при клімактеричних, гемороїдальних і інших кровотечах. [32, с. 291].

Розтерте насіння кропиви застосовують при задусі і кам'яних хворобах; корені – при зубному болі, астмі, шлункових хворобах, для спринцювання при болях. У гомеопатії застосовують есенцію з свіжої трави. Рослина має фітонцидну дію – здатна вбивати мікроби при запальних процесах [43, с. 188].

Як косметичну рослину відвар кропиви використовують проти облісіння і для поліпшення росту волосся. Використовують також рідкий екстракт, настій і настоянки.

2.2. Гріцики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*)

Грицики звичайні - однорічна або багаторічна зелена рослина з родини Капустяних (Brassicaceae).

Міжнародна назва роду походить від латинського слова, що означає «сумка». Видова назва у перекладі з латинської мови – «пастухова». Місцеві назва – дика гречка, горобинець, горобине око тощо.

Рис. 2.2.1 Грицики звичайні

Однорічна трав'яниста рослина, 10-15см заввишки. Стебло пряме, просте або розгалужене. Прикореневі листки зібрані в розетці, перистороздільні, з трикутними, гострими, зубчастими частками, черешкові. Стеблові листки дрібніші, цілісні, ланцетні, сидячі, при основі стрілоподібні, стеблообгортні.

Квітки дрібні, правильні, зібрані у верхівкову китицю. Чашолистків і пелюсток по чотири, чашолистки яйцеподібні, пелюстки (2-3мм завдовжки) білі, майже вдвоє більші від чашолистків. Тичинок шість, з них дві коротші за інші. Маточка одна, з верхньою зав'яззю, одним стовпчиком і головчастою приймочкою.

Плід – стиснутий з боків трикутно-оберненосерцеподібний стручечок (5-8мм завширшки). Росте як бур'ян на лісокультурних

площах, лісових розсадниках, поблизу доріг, жител. Тіньовитривала рослина. Цвіте у квітні-червні [8, с. 59].

Грицики звичайні – це лікарська, вітамінозна, харчова, медоносна, кормова рослина.

У медицині використовують надземну частину – *Herba bursae pastoris*, яку рекомендують проти різноманітних внутрішніх кровотеч (легеневих, ниркових, носових, шлунково-кишкових і особливо маткових), а також при надмірних менструаціях. Препарати грициків посилюють перистальтику кишечника, рекомендуються при застуді, хворобах печінки і нирок, сечового міхура, при порушенні обміну речовин, ревматизмі.

У народній медицині грицики використовують як кровоспинний засіб, при блюванні (токсикозі) у вагітних жінок, при гіпертонічній хворобі, гастриті та виразці шлунка, при запаленнях і піску в сечовому міхурі, при туберкульозі, простуді, геморої, жовчних каменях, нетриманні сечі, жіночих хворобах, легкому перебігу шигельозу. Сік з свіжої рослини п'ють при ревматизмі і проносах. Зовнішньо вживають для промивання ран, для компресів або розтирання при пораненнях чи контузії.

У траві грициків містяться алкалоїд бурсин, ефірні олії, сірковмісні й дубильні речовини, сапоніни, холін, яблучна, винна і лимонна кислоти, фітонциди, багато калію, залізо, мідь, хром, манган та інші мікроелементи. Листки містять вітамін С (90-170 мг%), провітамін А (10-12 мг%), вітаміни К, В2, D. [13, с. 211].

2.3. Деревій звичайний (*Achillea millefolium*)

Деревій звичайний – волосистоопушена трав'яниста рослина з кореневищем, родини Айстрових (*Asteraceae*). Поширений в

центральної України, в Херсонській області – *Achillea pannonica*, зі схожими властивостями.

Інші назви: Деревій тисячолистий, кривавник, серпоріз, маточник тощо. Латинська назва роду походить від імені міфічного героя Ахіллес, який нібито першим використав цю рослину для лікування. Видова назва утворена від грецьких слів, що в перекладі означають «тисяча листків». Українська назва, очевидно, пов'язана з наявністю в рослині дубильних речовин.

Багаторічна рослина родини складноцвітих 20-100 см заввишки. Деревій належить до рослин, які утворюють так звані «відьмині кільця». Його кореневища радіусами відходять від материнської рослини і на відстані 15-20см дають початок новим рослинам. Після відмирання материнської рослини, яка міститься в центрі такого кола, й утворюються ці кільця.

Рис. 2.3.1 Деревій звичайний

Стебло пряме, ребристе, нерозгалужене, сірувате, рідковолосисте. Листки довгасті або ланцетні, двічі або тричі перисторозсічені з численними супротивними або кососупротивними частками, надрізаними на лінійні або ланцетні гострі часточки [20, с. 219].

Світлолюбна рослина. Цвіте з червня по жовтень. Квітки в дрібних кошиках зібрані у густе, верхівкове, щитоподібно-волотисте суцвіття. Кошики (5-7 мм завдовжки, 3-5 мм завширшки) яйцеподібні, рідше кулясті. Листочки обгортки черепичасті, зелені, з бурим або білувато-перетинчастим краєм. Крайові квітки в кошиках (в кількості 5-10) язичкові, з коротким округлим відгином, білі або рожеві, серединні - трубчасті, двостатеві. Тичинок п'ять, зрослих з пиляками, маточка одна, з нижньою зав'яззю, довгим стовпчиком і дволопатевою приймочкою.

Плід – сплющена, сіра, дрібноборозенчаста, довгаста сім'янка (до 2 мм завдовжки) без чубка або коронки.

У природних умовах на території України деревій звичайний зустрічається практично в усіх районах. Росте у мішаних лісах на галявинах, в чагарниках, на лісокультурних площах, лісосіках, уздовж доріг. Надає перевагу сухим, недостатньо розвинутих типам ґрунтів. Запаси сировини значні.

Деревій як цінна лікарська рослина відомий ще з глибокої давнини. У науковій медицині використовують верхівки квітучих рослин – *Herba Millefolii*, зрідка листки або кошики як кровоспинний засіб, при внутрішніх кровотечах, при хворобах кишково-шлункового тракту, при зовнішніх кровотечах, запальних процесах матки, як протиконвульсивний, апетитний засіб, при порушенні обміну речовин.

У листках і кошиках деревію містяться ефірна олія, вітамін К, сліди алкалоїду ахілеїну, дубильні речовини, смоли, інулін, каротин, вітамін С і фітонциди [22, с. 284]

У народній медицині деревій вважається кровоспинним і потогінним засобом; застосовується при туберкульозі легень, виразках і катарі шлунка, нирковокам'яній хворобі, малярії, проносі, геморої, жіночих хворобах, при нічному нетриманні сечі, хворобах печінки, недокрів'ї та головних болях, при простуді, нервових хворобах і гіпертонії. Свіжі молоді листочки розтирають і використовують як кровоспинний засіб при зовнішніх ранах і носових кровотечах. Щойно видавлений сік рослини, змішаний з медом, п'ють для збудження апетиту та поліпшення обміну речовин, при хворобах печінки. Суцвіття застосовують при грижі, листки при корості і лускатому лишая. [14, с. 246].

2.4. Калина звичайна, червона калина (*Viburnum opulus*)

Калина звичайна – високий гіллястий кущ заввишки 2-4 м з сірою корою з роду калина (*Viburnum*), родини Адоксових (*Adoxaceae*).

Гарний плодовий і декоративний чагарник. Росте на всій території України, особливо в поліській та лісостеповій зонах.

Пагони зеленувато-сірі з супротивними, великими (до 5-7 мм) бруньками. Листки до 10 см завдовжки, супротивні, майже голі. Пластинка їх 3-5-лопатева з серцеподібною основою, зелена, з двома ниткоподібними прилистками, черешки довгі.

Квіти зібрані в плоскі кінцеві щиткоподібні суцвіття: крайові квітки – великі, білі, безплідні; серединні - дрібніші, двостатеві. Чашечка з п'ятьма зубчиками, віночок (до 5 мм у діаметрі) п'ятироздільний, тичинок п'ять, маточка одна, стовпчик короткий з трироздільною приймочкою, зав'язь нижня.

Плоди – ягодоподібні червоні овальні кістянки (6,5-14 мм завдовжки і 4,5-12 мм завширшки), містять забарвлену червоним соком

смоли (близько 6,5%), цукри, фітостерин, виявлено сапоніни тритерпенової структури (близько 7%).

Плоди калини містять цукри 5-6% (за іншими даними – інвертний цукор близько 32%), білки (0,37%), ізовалеріанову й оцтову кислоти (2,56%), дубильні і фарбувальні речовини, вітамін С, флавоноїди (астрагалін, кверцетин, кемпферол, пеонозид та інші), біфлавоноїд аментофлавоон.

Пектинові речовини представлені, переважно, протопектином. Органічні кислоти у стиглих плодах калини звичайної представлені, в основному, яблучною, лимонною, мурашиною, каприловою, валеріановою, ізовалеріановою і хлорогеновою, є також сліди хінної, кофейної і оцтової кислот, що становлять до 3%. Зелені плоди (на відміну від стиглих) багаті також хінною і кофейною кислотами, вміст яких значно знижується при дозріванні [13, с. 92].

Здатність накопичувати аскорбінову кислоту до певного рівня є генетично зумовленою видовою ознакою. В. П. Петрова (1986) вважає, що окультурення дикорослих рослин сприяє формуванню великих ягід, але вміст аскорбінової кислоти при цьому знижується.

Амінокислотний склад плодів калини звичайної дуже мало вивчений. Тільки за останні роки В.Д. Іванов зі співавторами (1985) та Д. К. Шапіро, І.Р. Кісілевський зі співавторами (1992) встановили наявність у плодах калини звичайної 13 вільних амінокислот, серед яких переважає серин, глютамінова кислота, аланін (відповідно 14,9 : 21,8 : 37,2 мг/100 г). Аргінін, аспарагінова кислота, гліцин, гістидин, ізолейцин, лейцин, лізин, пролін, треонін становлять 2,6-8,5 мг/100 г.

У плодах калини звичайної міститься тирозин, який в організмі людини є попередником гормонів адреналіну, норадреналіну, тироксину, трийодтироніну. Калина є акумулятором таких хімічних елементів, як калій, залізо, алюміній, цинк. Вивчення мінерального складу засвідчило, що плоди характеризуються високим вмістом сполук

марганцю - 0,03; міді - 0,40; бромю - 0,12; селену - 9,75; нікелю - 0,23; стронцію - 0,33; срібла - 0,08; йоду - 0,09; бору - 3,2 мг/г [28, с. 202].

У квітках виявлено флавоноїди, органічні кислоти, вітамін С та ефірну олію. У насінні виявлено жирну олію (близько 21%).

У народній медицині калина відома з XIV ст., як лікарська, харчова, вітамінозна, медоносна, фарбувальна і декоративна рослина.

У науковій медицині застосовується кора калини (*Cortex viburni*) як кровоспинний засіб при внутрішніх кровотечах, особливо маткових, як заспокійливий – при істерії, а також знижує кров'яний тиск.

В їжу плоди калини вживають після проморожування, коли вони втрачають гіркий смак. Плоди їстівні, хоча у великих кількостях шкідливі для дітей. Злегка токсичні властивості ягід, найвиразніше зникають після перших приморозків, або при високій температурі. У народі з плодів калини готують начинку для пирогів, киселі, пастилу, приправи до м'ясних страв. Роздушені ягоди з насінням або тільки витиснений сік можна змішувати з цукром у співвідношенні один до одного і зберігати в підвалі або холодильнику.

Завдяки високому вмісту пектинів плоди калини використовують для виготовлення мармеладу, їх консервують, готують наливки, лікери, фруктові вина, застосовують, як чайно-кавові сурогати.

Калина – посередній пізньовесняний медо- і пилюконос, що дає підтримуючий взяток. Медопродуктивність її до 30 кг з 1 га.

Плоди калини дають червону фарбу, кора чорно-зелену, придатну для фарбування шерсті. Деревина жовтувато-бура з білою заболонню, використовується для дрібних виробів. Є дані про високу ефективність плодів проти деяких бактерій і вірусів [36, с. 312].

РОЗДІЛ 3

ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН В ЛІКУВАННІ КРОВОТЕЧ

1.1. Форми лікарських препаратів з рослин

Відповідно до вимог X Фармакопеї найбільш широкою формою лікарських рослин є настої, відвари, настойки, соки й порошки.

Настій – рідка лікарська форма, в якій діючі речовини з рослинної сировини добуваються водою. Для його приготування потрібну сировину поміщають у емальовану посудину, заливають охолодженою, прокип'яченою водою, закривають кришкою і підігрівають на киплячій водяній бані протягом 15 хвилин. Після цього посудину знімають з бані, охолоджують при кімнатній температурі 45 хвилин. Вміст проціджують, залишок віджимають і фільтрують, потім додають дистильовану воду до відповідного об'єму. При потребі у настій можна додати сіль, цукор та інші добавки, що покращують смакові якості. В домашніх умовах настій можна готувати у термосі.

Відвар – водяна витяжка з рослин, що стійкі до високої температури й погано екстрагуються. Їх готують з більш щільних частин рослин. У відварах екстрагується більше речовин, ніж у настоях. Спосіб одержання відварів аналогічний настоям. Однак їх підігрівають 30 хвилин й охолоджують 10 хвилин, додаючи одержану рідину до витяжки.

Відвари діють довше, ніж настої. Перші використовують як для внутрішнього так і зовнішнього вживання. Як і настій, їх зберігають у прохолодному місці протягом 4 днів, збовтуючи перед вживанням.

У домашніх умовах настої й відвари звичайно готують без кип'ятіння. Для цього сировину заливають окропом, посудину щільно

закривають кришкою, покривають цупкою тканиною і настоюють 4-6 годин, після чого проціджують, а залишок віджимають і фільтрують.

Настойка – це спиртова витяжка рослинної сировини. Для її отримання сировину заливають 40-70% етиловим спиртом (горілкою), настоюють у темному місці два тижні, систематично збовтуючи, потім проціджують і розливають у посуд. Настойку застосовують внутрішньо та зовнішньо, у чистому вигляді й у суміші з іншими речовинами. (Наприклад, на 100 г спирту беруть 10 г рослин).

Соки - найбільш повноцінні продукти, які можна одержати в домашніх умовах. Щоб отримати сік, частини рослин подрібнюють і пресують. Якщо рослина містить мало соку, то додають трошки води. Для збільшення терміну зберігання соки відстоюють, зливають у темний скляний посуд і зверху заливають тонким шаром олії. (Для консервування соків спиртом до кожних 85 частин соку додають 15 частин 95%-ного етилового спирту).

Порошок - сипуча речовина. Одержують її шляхом подрібнення висушених твердих частин рослинної сировини у металевій ступці. Порошок зберігають у добре закупореній посудині. Найдрібніші порошки називають присипками.

Мазі - лікарська форма м'якої консистенції - складаються з лікарської речовини (відвари, соки, настойки, порошки) й мазевої основи (жири, олії, вазелин, парафін тощо). Технологія приготування мазей регламентується Державною Фармакопеею X видання (ст. 709). У домашніх умовах дози беруть у відношенні 1:4 (1 частина рослини, 4 частини основи).

Сиропи - прозорі, густуваті рідини, що складаються з 60-65% цукру і лікарської речовини. Вони поділяються на смакові та лікарські.

Краплі - рідка лікарська форма. За основу беруть найчастіше за все дистильовану воду, рідше - спирт, ефір або олії.

Перш, ніж приступити до приготування рецептів для зупинки маткової кровотечі різної етимології, слід проконсультуватися з фахівцем, так як не виключені певні протипоказання. Якщо таких немає, то пийте ліки без побоювання [12].

3.2. Приготування кровоспинних розчинів з кропиви дводомної

Використання цієї трави в гінекології при лікуванні народними засобами дуже поширене. Основний діючий компонент - хлорофіл, збуджує серцево-судинну систему, підсилює обмін, сприяє регенерації тканин, підвищує тонус м'язів кишечника і матки, тим самим, зупиняючи маткові, кишкові і навіть легеневі кровотечі.

Кропива призначається при кровотечах, гіповітамінозах і для лікування поганого загоєння ран. Дія кропиви не обмежується підвищенням згортання крові, крім цього підвищується кількість еритроцитів і гемоглобін. При менструаціях кропива сприяє нормалізації менструального циклу, скорочення до норми менструальних днів і менструальної крові.

Ерозія шийки матки. В даному випадку застосовуються численні лікарські засоби, приготовані в домашніх умовах, як доповнення до основної терапії. Так, наприклад, можна приготувати настій або відвар або змочувати тампон в свіжовичавленому соку з метою приведення в норму бактеріального середовища в інтимній області, при цьому даний фактор запобігає подальшому розвитку захворювання. В даному випадку тампон з соком використовується протягом декількох годин, а тривалість лікування може становити до півтора тижнів. Під час терапії слід більше відпочивати.

Внутрішні кровотечі. Сухі подрібнені листя рослини заварюють в склянці окропу. Далі засіб поміщається в водяну баню і вариться

близько 10 хвилин. Після завершення приготування суміш проціджують і остигає. П'ють даний лікарський засіб до 5 разів на день по столовій ложці, при цьому при необхідності кількість прийомів можна зменшити. Тривалість терапії настоєм становить близько двох тижнів.

Існують певні заборони щодо того, щоб вживати лікарські засоби на основі кропиви при маткових кровотечах. Це пов'язано з тим, що кропива сприяє посиленню процесу згортання крові. До основних протипоказань відносяться:

1. діагностування у пацієнта варикозного розширення вен;
2. присутність тромбофлебіту;
3. атеросклероз судин;
4. гіпертонічна хвороба;
5. порушення функціональності нирок.

Вкрай заборонено використання кропиви в період виношування дитини, так як прийом рослини може спровокувати виникнення передчасні пологи. Те ж саме відноситься і до профілактичних заходів. З метою запобігання можливим негативним наслідкам слід проконсультуватися з лікарем, до того ж не всі рецепти з використанням кропиви можуть бути використані в поєднанні з основним терапевтичним методом [14, с. 115]

3.3. Грицики звичайні при матковій кровотечі

Грицики в гінекології виступають в ролі перевіреного засобу для боротьби з такими жіночими недугами, як нерегулярний місячний цикл або післяпологове кровотеча. Ефективність цієї рослини підтверджена роками успішного застосування в галузі жіночих захворювань, таких як:

1. маткові кровотечі;
2. мено і метрорагія;
3. блювання у вагітних;

4. атонія матки;

5. фіброма матки.

Застосування грициків під час місячних є необхідним лише при наявності рясних кровотеч, яких супроводжували сильні менструальні болі і інші неприємні симптоми. Іноді відвар з неї використовувався для прямо протилежних цілей – виклику затрималися місячних. Для таких випадків був корисний спеціальний настій з трави, який слід приймати перед початком менструального циклу і до самого його закінчення.

Неоціненну користь новоспеченої матері надасть використання грициків після пологів, адже часто при появі дитини на світ у жінок спостерігаються маткові кровотечі або якісь інші проблеми у функціонуванні органів малого тазу. Така практика надає неоціненну допомогу для відновлення організму жінки після пологів та її подальшої реабілітації.

Трава грициків має ще одну перевагу – відсутність небажаних побічних ефектів, тому вона часто входить до складу сучасних хімічних гінекологічних препаратів. Будь-яка з лікарських форм, будь то настій, екстракт або чай, буде корисна для здоров'я жінки, головне – це підібрати найбільш ефективний метод терапії, пам'ятати про протипоказання.

Збирають надземну частину під час цвітіння, зрізуючи ножами, серпами, а при суцільних заростях скошують косами. Сушать на відкритому повітрі, на горищах під залізним дахом або під наметами з доброю вентиляцією, розстилаючи тонким шаром. Суху речовину пресують у тюки вагою по 100 кг. Зберігають у сухих, добре провітрюваних приміщеннях. Термін зберігання – три роки.

Перед застосуванням будь-якого засобу на основі рослини важливо дізнатися про особливості. Інструкція по застосуванню грициків свідчить, що використовувати препарат необхідно відповідно нижче викладеному порядку дій: взяти 3 г трави і помістити в

емальовану ємність. Залити вміст посудини однією склянкою окропу. Накрити ємність і настоювати відвар протягом 15 хвилин. Потрібно переконатися, що обсяг отриманого настою становить 200 мл. Перед вживанням рекомендується збовтувати розчин та приймати всередину засіб слід кілька разів на день по 1-3 склянки.

Оскільки лікарський рослина – це натуральний продукт природного походження, протипоказання до застосування грициків є умовними. Не слід використовувати розчин при наявності алергії або чутливості до речовин, що входять до його складу. При вагітності та грудному вигодовуванні настоянку можна використовувати тільки за призначенням лікаря-гінеколога [36.с. 321]

3.4. Деревій звичайний для зупинки кровотеч

Деревій збирають у фазі цвітіння (червень – перша половина серпня), зрізуючи облиствені верхівки пагонів довжиною до 15 см без грубих стебел. При зборі суцвіть зрізають щитки з квітконосом не довше 2 см. Сировину сортують і сушать у тіні або в сушарках при температурі до 35-40° С. Термін придатності – 2 роки.

Кровоспинні властивості деревію використовують при лікуванні маткових кровотеч, пов'язаних з фіброміомою або запальними процесами, при рясних місячних.

Кровоспинний ефект деревію відбувається завдяки збільшенню числа тромбоцитів і вкорочення часу зупинки кровотечі. Застосування препаратів деревію не призводить до утворення тромбів. Слід зазначити, що препарати з листя деревію мають більш виражене кровоспинний властивість, ніж препарати з квіток.

Настій трави деревію (*Infusum herbae millefolii*): 2 столові ложки (15 г) сировини заливають склянкою (200 мл) окропу, настоюють 45 хв у закритому посуді, проціджують. За 30 хв до їди в теплому вигляді

приймати по третині – половині склянки 2-3 р. в день як кровоспинний засіб.

Настоянка трави деревію на горілці. 4 столові ложки сухої подрібненої трави на 100 мл горілки. Настояють 7 днів, проціджують, віджимають. Вживають по 20 крапель за 20 хвилин до їжі. Настоянку приймають при дисменореї (під час місячних біль внизу живота, слабкість, нудота та ін).

Людам, у яких підвищене згортання крові та зі схильністю до тромбоутворення, не рекомендується приймати препарати деревію. Тривале вживання препаратів деревію і передозування, може викликати запаморочення, поява шкірного висипу. У період вагітності прийом деревію обов'язково необхідно узгодити з лікарем [46, с. 142]

3.5. Калина звичайна для зупинки кровотечі

Калина багата різноманітністю своїх видів, при цьому плоди кожного з них придатні до вживання. Як правило, для приготування лікарських засобів використовується калина звичайна, при цьому можуть бути задіяні всі її частини. Кожна з них має свої корисні властивості.

Кора калини нерідко застосовується з метою зупинки кровотеч у вигляді відварів або екстрактів. Не виключається створення лікарських зборів для нормалізації рівня цукру в крові, для приготування інгаляцій і зрошення в період діагностування риніту і тонзиліту. Це обумовлено тим, що кора калини здатна впливати на зняття спазмів.

Кожен компонент калини може бути використаний для звуження кровоносних судин, а також з метою заспокійливого і протисудомного впливу. Існує чимала кількість рецептів, які можна використовувати для лікування захворювань респіраторного характеру, шлунково-кишкових

інфекцій, виразкової хвороби і патологій, пов'язаних з функціональністю серцево-судинних захворювань.

Медичні фахівці стверджують, що осінні плоди калини вкрай необхідні для організму людини. Саме в цей період калина багата корисними речовинами, які накопичувалися протягом літнього періоду. Крім цього, ягоди калини можна вживати при різних жіночих захворюваннях, наприклад, при виникненні больових відчуттів в період менструації, при менопаузі, різних маткових кровотечах і при загрозі мимовільного переривання вагітності. За рахунок присутніх у складі плодів калини вітамінів і мікроелементів здійснюється ефективне зниження рівня холестерину і приведення в норму жирового обміну.

Для приготування калини сік ягід віджати через плотнуюльняну тканину, змішати з цукром (на 1 л соку 2 кг цукру). Приймати по 2-3 ст ложки 3-4 рази на день з водою. Сушені ягоди наполягати в термосі з розрахунку 3-4 столових ложки ягід на пол-літровий термос – добова норма. Рідкий екстракт приймати по 25-30 крапель в день; ягоди калини можна використовувати у вигляді відвару. Спиртний екстракт кори калини призначають при матковій кровотечі, при порушенні менструального циклу, при загрозовому аборті. Кору збирати ранньою весною по звичайних правилах заготівки і сушити на повітрі. Трубочки сухої кори зовні зеленувато-сірого кольору, внутрішня сторона їх світла з червонуватими плямами і по лоськамі [15].

РОЗДІЛ 4

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ЖІНОЧОЇ РЕПРОДУКТИВНОЇ СИСТЕМИ

При лікуванні гінекологічних захворювань фітотерапія використовується дуже часто. Але в основному трави використовують як додатковий засіб при проведенні лікарської терапії. Засоби, приготовані на травах особливо ефективні при зціленні хронічних захворювань. При запальних гінекологічних захворюваннях їх приймають внутрішньо, а також використовують для спринцювань. Потрібно розуміти, що лікування таких хвороб слід проводити комплексно. Терапія повинна включати усунення причини, що викликала запалення, а також лікування супутніх недуг.

Протизапальні трави зазвичай використовують при лікуванні вульвитов, вагінітів, ендометритів, ерозій шийки матки, а також інших жіночих хвороб. Трави ефективно поєднують із застосуванням антибіотиків, сульфаніламідів. Фіто-лікування дуже ефективно при проведенні фізіотерапії, аутогемотерапії. При використанні лікувальних грязей, імуномодуючих препаратів, а також загальнозміцнюючих процедур.

Відомі трави, використовувані при лікуванні: петрушка городня, насіння кмину, кріп, фенхель. Часто застосовують крушину ламку, квітки календули, коріння трави оману і айру болотного. Для підтримки імунітету, з профілактичною метою використовують імуностимулюючі трави: мати-й-мачухи, корінь і траву солодки, корінь елеутерококу, плоди лимонника та ін.

Сучасна фітотерапія – це не лише досвід народної медицини, але і чіткі знання про наявність корисних речовин у складі екстрактів і витримок з лікарських рослин. Завдяки фармакодинаміке і

фармакокінетиці таке лікування гінекологічних проблем буде максимально ефективним [48, с. 319].

Сучасні фітопрепарати випускаються як у вигляді настоянок, так і у вигляді пігулок. Тому така терапія буде максимально зручною для пацієнтки. Фітопрепарати можуть входити в комплексне лікування порушень менструального циклу, маткових кровотеч, передменструального синдрому, розладів, які турбують жінку в період клімаксу. Ефективні трави і при запальних захворюваннях, при аменореї і дисменореї. Але у більшості випадку для досягнення найпомітніше ефекту лікар призначає спільне застосування медикаментозних засобів і фітопрепаратів [22, с.87].

Виділяється ряд лікарських рослин, які часто використовуються в гінекологічній сфері для лікування жіночих хвороб.

Використання лікарських рослин може бути незамінним при лікуванні багатьох гінекологічних захворювань. Різні рослини використовують для лікування дисменореї, маткових кровотеч, клімаксу. Найбільш широко лікарські рослини використовуються в гінекології при дисменореї – хворобливої менструації. Це квіти ромашки аптечної і календули, листя м'яти перцевої, трава чебрецю і рути запашної, корінь валеріани, материнка звичайна. Ці рослини мають болезаспокійливі і спазмолітичні властивості.

При клімаксі застосовують більшість вищеперелічених лікарських рослин, крім цього – рослини, які мають яскраво виражену заспокійливу дію, наприклад, шишки хмелю, траву лаванди. Дуже широко лікарські рослини використовують в гінекології для збільшення лактації при годуванні груддю. Це – насіння пряноароматических рослин: кропу, кмину, фенхелю, анісу.

Розглянемо деякі з них, такі як ромашка лікарська, обліпіха крушиноподібна, материнка лікарська [22, с. 127]

4.1. Ромашка лікарська (*Matricaria recutita*)

Ромашка лікарська – вид із родини Айстрових. Однорічна рослина 15-30 см заввишки, із сильним своєрідним запахом. Латинська назва роду утворена від грецького слова, що означає «мати» (очевидно, пов'язана з лікувальними властивостями саме цієї рослини).

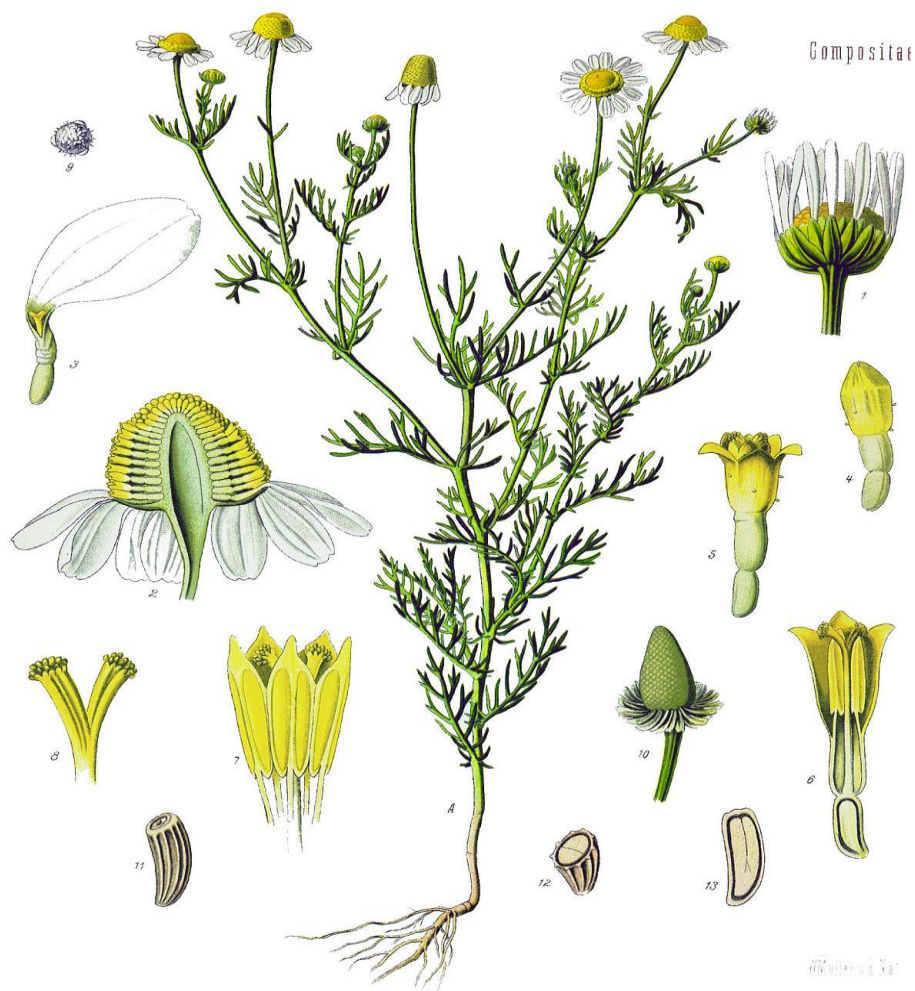

Рис. 4.1.2 Ромашка лікарська

Стебло пряме, циліндричне, голе, розгалужене, до 50 см заввишки. Листки чергові, голі, сидячі, перисторозсічені. Квітки язичкові, маточкові, білі, серединні – двостатеві, трубчасті, жовті, п'ятилопатеві зверху. Квітки ромашки лікарської зранку займають майже вертикальне положення щодо трубчастих у кошику, до 16-ї години вони переходять у горизонтальне положення, а потім починають

опускатися донизу і на 19-у годину притискуються до квітконоса. Цвіте у травні-серпні.

Плід – сім'янка. Росте як бур'ян на полях і городах, в садах, на пустирях, забур'янених місцях, уздовж доріг, на супіщаних і піщаних ґрунтах по всій Україні, але переважно на півдні.

Культивується на плантаціях лікарських рослин.

Суцвіття ромашки аптечної містять 0,2-0,8 % ефірної олії (основними діючими речовинами якої є сесквітерпенові лактони – хамазулін і його попередник рохамазулін); сесквітерпенові вуглеводи (фармазен і кадинін); сесквітерпенові спирти (бізаболол, бізабололоксид, кетоспирт); каприлову кислоту. Крім цього, в суцвіттях наявні сесквітерпенові лектони матрицин і матрикарин, флавоноїди, кумарини, ситостерин, холін, гіркі речовини, полісахариди, каротин, аскорбінова кислота, ізовалер'янова і інші органічні кислоти [25].

Ромашка лікарська – лікарська рослина, відома з глибокої давнини. Для виготовлення лікарських форм використовують висушені квіткові кошики, які збирають напочатку цвітіння. Своєрідний аромат і лікувальні властивості рослини зумовлюються наявністю в ній ефірної олії (хамазулен), органічних кислот, кумаринів, мінеральних солей, глікозидів, вітамінів.

Ромашка лікарська жовчогінна, збуджує апетит, знімає спазми мускулатури шлунково-кишкового тракту, проявляє болетамувальні, заспокійливі властивості. Застосовують ромашки при гастритах, гепатитах, холециститах, колітах, циститах, підвищеній кислотності шлункового соку, виразковій хворобі шлунка і дванадцятипалої кишки, злоякісних пухлинах, зобі, для обробки гнійних ран і виразок, примочок при кон'юнктивітах, дерматиті, опіках (для запобігання утворення пухирців), для спринцювань при кольпіті. Настій суцвіть ромашки на олії використовують для натирання при ревматизмі та подагрі [52, с. 74]

Дуже багато жінок ромашку застосовують в гінекології, як засіб від запалень і бактерій. Відомо, що ромашка містить у собі фітогормони, що сприяє нормалізації гормонального фону.

- Застосування у гінекології:
- Цистити;
- Запалення статевих органів;
- Порушення менструацій або їх хворобливе протікання;
- Бактеріальні запалення запалення або іншого характеру

Внутрішньо – настій суцвіть (2 ст ложки суцвіть на 200 мл окропу) приймати по 2 ст ложки тричі на день до їжі. [28, с. 134].

4.2. Обліпиха крушиноподібна (плохóвник крушиноподібний) (*Hippophae rhamnoides*)

Обліпиха крушиноподібна. У Стародавній Греції обліпиха була відома як лікувальний засіб для коней. Використовували листя, від яких коні швидко набирали масу, а шерсть їх ставала коротшою і блискучою. Звідси латинська назва «гіпофе» («ίπλος» кінь, «φαος» - блискучий).

Обліпиха крушиноподібна – кущ родини лохових (Elaeagnaceae) (маслинкових) висотою 0,5 – 4 м, рідше деревце заввишки до 10 м, з колючими гілками, вкритими сірою корою. Молоді пагони з дрібними кулястими бруньками, вкриті сріблястими лусочками, а багатолітні гілки - іржаво-бурі, бурі, або темно-бурі.

Рослина має слабомичкувату шнуроподібну поверхневу кореневу систему, яка дає кореневі пагони-зачатки. На корінні формуються клубочки (кореневі шишечки), за допомогою яких обліпиха засвоює атмосферний азот.

Листки лінійно-ланцетні, без прилистків, завдовжки 2-8 см і шириною близько 0,5 см, цілокраї, зверху зелені, зісподу бурувато-

сріблясті (від покриваючих їх білих і буроватих лусочок і волосків), на верхівці туповаті, рідше злегка загострені, сидять зближено.

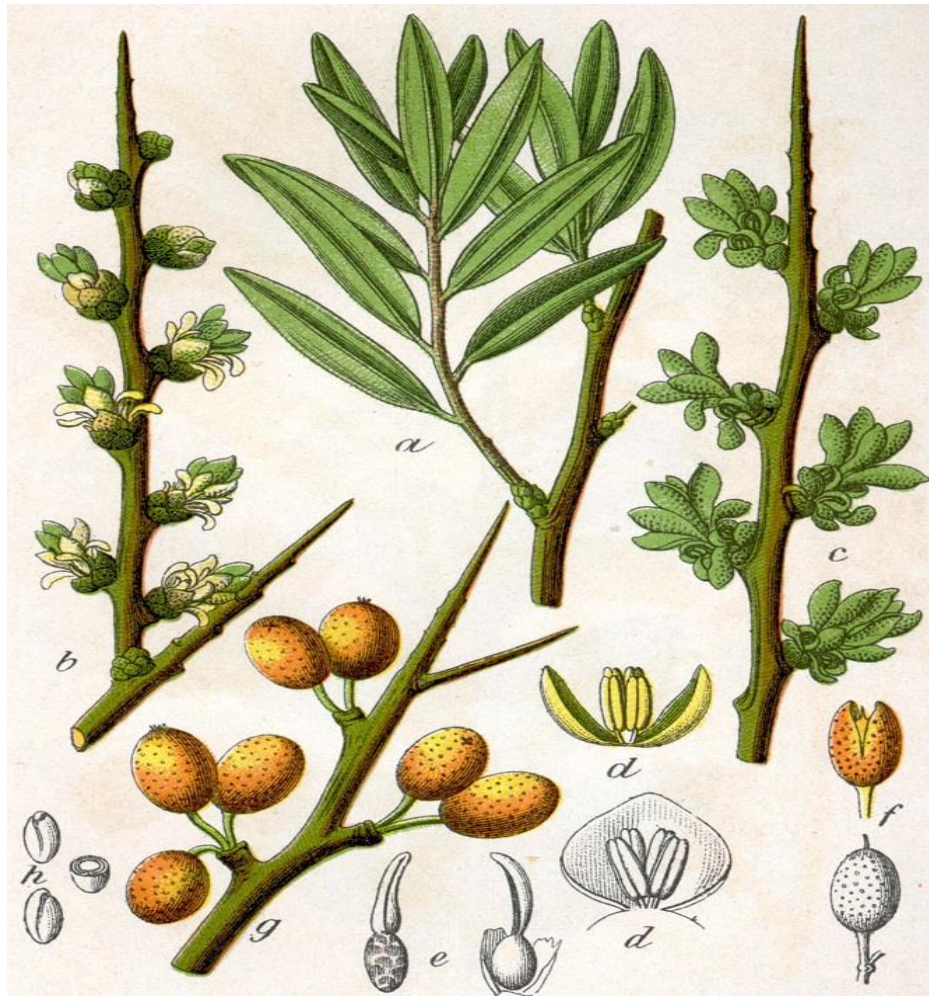

Рис 4.2.1. Обліпіха крушиноподібна

Рослина дводомна, вітрозапильна. Квітки одностатеві. Чоловічі квітки знаходяться на дуже коротких стеблах в кульових суцвіттях, пелюстки не утворюються. Тичинкові квітки буруваті, в коротких колосках, дрібні з глибокодвороздільною оцвітиною і чотирма тичинками. Маточкові квітки зеленуваті, малопомітні, з трубчастою дволопатевою оцвітиною, сидять у пазухах листків. Маточка одна, зав'язь верхня.

Плід – овальна кістянка (7-8 мм завдовжки), соковиті, гладкі, блискучі, жовтуваті або оранжево-червоні кулькоподібні з своєрідним смаком і ароматом. Плоди сидять густо, ніби обліплюючи стебло.

Цвіте в квітні-травні, до розпускання листя або одночасно з ними. Плоди дозрівають в кінці серпня - в вересні; плодоносить щорічно і рясно починаючи з 4-5 річного віку. У медицині використовують плоди для одержання пераратів – обліпихової олії олазоля.

Насіння (до 5 мм завдовжки) чорне, блискуче з рівчачком [40, с. 236].

У природних умовах росте по берегах річок і озер як домішка до вербово-тополевих заплавних лісів. Світлолюбна, морозостійка рослина. Цвіте у травні, плоди досягають у вересні.

У природному стані в Україні росте в дельті Дунаю (Одеська область), створюючи на піщаних кучугурах густі зарості. Культивується по всій Україні в полезахисних смугах, у захисних насадженнях уздовж доріг, у садах і парках. Входить до числа кущових порід для групових насаджень при озелененні населених пунктів.

Поширена на Кавказі, південній частині лісової і степової зони Сибіру, гори Середньої Азії (Тянь-Шань, Паміро-Алай, Джунгарський Алатау, Тарбагатай, Саурський хребет), Алтай, Східні Саяни. Зустрічається в Калінінградській області.

Обліпиха відноситься до світлолюбних порід, що проявляється з першого року її життя. У плодоносних дерев відбувається щорічне всихання нижніх гілок і гілочок, що призводить до саморозріднення крони дерева і зміщення плодоносної зони на периферію. Природні місця розповсюдження вирізняються високою сухістю повітря, хоча її коренева система воліє зволожені місця поширення, характерні для долин рік і морського узбережжя. Обліпиха здатна переносити надлишкове перезволоження і навіть тривалі періоди затоплення. Особливо добре вона росте на ділянках з високим рівнем ґрунтових вод і проточним зволоженням. За рахунок корневих пагонів-зачатків утворює обширні зарості. [28, с. 161]

Це – світлолюбна рослина, не терпить вирощування з іншими деревами і кущами. Тому її плантації слід створювати переважно чисті, з розміщенням садивних місць 3×4 м, або 4 м між рядами і через 2 м в ряді. При цьому забезпечують рівномірне розміщення запилюючів (чоловічих особин) серед жіночих рослин: два ряди жіночих рослин сортової обліпихи потрібно чергувати з одним комбінованим рядом, в якому кожна п'ята по-рахунку рослина – чоловіча. Число запилювачів становить 7-8% загальної кількості рослин.

На плантаціях обліпихи, які вступили у фазу плодоношення, плодоносить до 40% дерев. Тому для підвищення врожайності необхідно замінити чоловічі особини на жіночі. Зокрема, на ділянці слід залишити не більше 15% чоловічих особин.

Підготовку ґрунту слід починати за рік до садіння за системою чорного пару. Ґрунт повинен мати пухку структуру. У перші 3-4 роки плантації обліпихи вимагають ретельного догляду, оскільки рослини гинуть при затіненні високими травами і сільськогосподарськими культурами, а також при сильному задернінні.

Один з шляхів інтенсифікації і підвищення виробництва плодів обліпихи - введення її низькорослих високопродуктивних популяцій і сортів, стійких до несприятливих екологічних факторів. Низькорослість кущів дозволяє вагомо збільшити виробництво плодів з одиниці площі, підвищити продуктивність праці на обрізці і формуванні крони, особливо – на зборі урожаю і по догляді за рослинами.

Плоди збирають після заморозків, розстилаючи під кущами намет і струшуючи мерзлі плоди. плоди відділяють від гілочок, сортують і зсипають у тару. Продуктивність збору 20 і більше відер на людину в день. Обліпиха високоврожайна рослина, з одного куща можна зібрати до 4,5 кг плодів, а з 1 га культурних заростей – близько 2 т. Проморожені плоди зберігаються тривалий період. Кору збирають рано навесні; листки – протягом вегетаційного періоду [46, с. 145]

У культивованій обліписі міститься більше цукрів, ніж в плодах дикорослої (тому птахи найшвидше здзьобують саме їх).

Плоди обліпихи збирають по досягненні ними повної технічної спілості, коли вони набудуть властиві плодам цієї рослини розмір і забарвлення і накопичать найбільшу кількість олії і інших біологічно активних речовин. Краще збирати плоди, коли на них немає вологи, так як в такому випадку вони менше забруднюються.

Плоди збирають шляхом вищипування, обчісування, струшування, зрізкою плодоносячих гілочок з допомогою різних пристосувань. Вищипують плоди вручну, індивідуально по ягідці, зразу післядозрівання плодів і до того часу, поки вони не почали перезрівати. Обчісування проводять дротовими пинцетами з загнутими кінцями. При цьому нагинають гілку і затисненими кінцями пинцету декілька разів проводять по ній з різних боків, зчешуючи плоди в зручну тару. Зібрані плоди відсортовують від гілочок, листя і ін.. Збір плодів краще вести в ранкові і вечірні години, коли температура повітря є найнижчою. Плодоносячу гілку нагинають над тарою і «биткою» вдаряють по гілці, при цьому плоди повністю осипаються. З допомогою полотнища закріпленого на двох жердинах, збирають обліпиху з заростей по берегам рік і потічків. Полотнище підводять під звисаючі кущі. Заморожені і очищені від домішок плоди запаковують в лляні мішки не більше 70 кг нетто і відправляють на завод [36, с. 127]

При зборі плодів обламується багато гілочок з генеративними бруньками, на стовбурах з'являються подряпини, на яких весною поселяються шкідники і хвороби. Тому навіть в малозасніжених районах зі стійким зниженням температури останнім часом почали відмовлятися від зимового збору плодів.

У свіжих достиглих плодах дикорослої алтайської обліпихи міститься до 3,5% цукрів, 2,6% органічних кислот, 83,6-86,4% води, 2,8-7,8% жирної олії, 8,6-272,5 мг% аскорбінової кислоти (вітаміну С), 0,9-

10,9 мг% - каротину, 0,016-0,035 -вітаміну В1, 0,1016 - 0,035 мг% тіаміну (тобто, вітаміну В1) і 0,038-0,056 мг% рибофлавіну (вітамін В2).

В олії з плодів - до 300 мг% каротиноїдів, до 60 - каротину, до 160 мг% токоферолів, а в олії з насіння - 3,2 мг% каротину і до 120 - токоферолів. З кори виділений серотонін - речовина, що має протипухлинну дію.

У м'якуші плодів обліпихи знайдено ароматичну олію (8-12-30%), цукри (до 2,5 %), яблучну та цитринову кислоти (до 4%), дубильні, пектинові речовини, аскорбінову кислоту (200-480 мг/100 г), каротин (до 8 мг/100 г), альфа-токоферол (28 мг/100 г), тіамін, рибофлавін (0,12 мг/100 г), ніацин, фолієву кислоту [14, с. 231]

Плоди обліпихи - цінна полівітамінна сировина. Обліпихова олія, яку одержують з плодів, діє як епітелізуючий, гранулюючий і болезаспокійливий засіб, її застосовують у гінекологічній практиці, для лікування опіків, відморожень, екзем, погано загоєваних зовнішніх виразок, виразок шлунка і дванадцятипалої кишки, а також для зменшення регенеративних змін слизової оболонки стравоходу при променевої терапії раку.

Плоди обліпихи – цінний лікувально-дієтичний продукт. Обліпихова олія, яка виробляється з плодів і насіння, використовується при променевих ураженнях шкіри, як бактерицидний засіб її використовують при багатьох інфекційних хворобах, у гінекологічній практиці, при виразках шлунка і дванадцятипалої кишки.

Обліпихова олія показано при вагітності, а також для лікування запальних захворювань піхви або шийки матки (кандидозу, ерозії шийки матки). Обліпихова олія показано вагітним як імуномодулюючий засіб. Воно допомагає при загостренні хронічних запальних захворювань і для профілактики інфекцій, як імуностимулюючий засіб. Місцево обліпихова олія при вагітності призначають для лікування

трихомонадних кольпітів, а також лікування ерозії шийки матки [13, с. 105].

Дуже хороші відгуки отримало обліпихова олія в гінекології для місцевого лікування запалень шийки матки і піхви. При ерозії шийки матки її очищають від виділень ватним тампоном, змоченим в теплій воді. Після цього раз на добу в піхву вводять тампон, рясно змочений обліпиховою олією і залишають там на 20 годин. Якщо процедуру проводить лікар, то крім введення тампона, він додатково обробляє перед цим шийку матки обліпиховою олією для прискорення її епітелізації.

Замість тампонів можна застосовувати в гінекології свічки, що містять олія обліпихи. Вони містять екстракт обліпихової олії і застосовуються для лікування як ерозій, так і кольпіту, ендоцервіцита. Процедуру роблять на ніч, свічку вводять в піхву і утримують в положенні лежачи 20 хвилин, поки свічка не розсмокчеться. На курс необхідно 12-14 процедур, епітелізація при цьому настане не відразу, а через певний час після курсу лікування.

Обліпиха використовується в косметиці, з її олії готують живильні маски, які прискорюють епітелізацію і генерацію тканин шкіри, відвар з плодів і гілок застосовують при облісінні та випаданні волосся [14, с. 92].

У ветеринарній практиці гілки обліпихи застосовують для прискорення росту шерсті у овечок і надання їй блиску.

4.3. Материнка звичайна (*Origanum vulgare*)

Материнка звичайна, інші назви орегано, душинка, лебідка, зіночка – багаторічна трав'яниста рослина родини Глухокропивових з коротким кореневищем. Використовується як лікарська рослина.

Origanum vulgare в перекладі означає «прикраса гір», від слів «oros» - «гора», «ganos» - «прикраса» (грецькою); «вульгарний» (vulgare) латинською - «повсюдна» або «звичайна».

Кореневище гіллясте, часто повзуче. Стебло (30-60см заввишки) пряме, при основі часто гіллясте, чотиригранне, у нижній частині циліндричне. Листки супротивні, черешкові, довгаста-яйцеподібні (14см завдовжки), зверху темно-зелені, зісподу світліші, віддалено дрібнозубчасті, довжиною 1-4 см. Квітки з приквітками, дрібні, неправильні, зрослопелюсткові, у щиткоподібно-волотистих суцвіттях. Чашечка дзвоникувата, п'ятизубчаста, з 13 жилками; віночок невиразно двогубий (5-7 мм завдовжки), рожевий або темно-рожевий, рідше білуватий; верхня губа його виїмчаста, нижня з трьома різними лопатями. Тичинок чотири, маточка одна, стовпчик один, зав'язь верхня, чотирилопатева. Плід - розпадний горішок, горішки овальні, гладенькі. Маса 1000 насінин близько 0,1 г.

Рис. 4.3.1. Материнка звичайна

Росте у мішаних і листяних лісах, серед чагарників, на галявинах. Тіньовитривала рослина. Цвіте у червні - серпні.

Поширена по всій Україні. Райони заготівель: Волинська, Житомирська, Київська, Рівненська, Чернігівська, Полтавська, Сумська, Черкаська, північна частина Кіровоградської області. Запаси сировини значні.

Лікарська, харчова, ефіроолійна, медоносна, фарбувальна, танідоносна, інсектицидна, декоративна рослина [22].

З лікувальною метою у науковій медицині використовують квітучі пагони материнки - *Herba Origani*, які рекомендують для збудження апетиту, при атонії кишечника, як відхаркувальний засіб при кашлі і хворобах дихальних шляхів, при безсонні, ревматизмі і конвульсіях. Материнка входить до складу грудних, потогінних, вітрогінних чаїв і збору Для полоскання горла. у листках і квітках материнки містяться дубильні речовини, вітамін С, каротин, ефірні олії.

У народній медицині материнку застосовують для збудження апетиту і для поліпшення травлення, при зниженій кислотності шлункового соку, проносах, туберкульозі легень, хворобах печінки, ангіні, кашлі, гіпертонії й епілепсії, відсутності менструації, після пологів, при грипі та нервових збудженнях, при бронхіальному і коклюшному кашлі. Зовнішньо використовують для ароматичних ванн, при болях у горлі, лишаях, висипах на тілі, золотусі, для загоювання ран, при рахіті [8, с. 192].

У гомеопатії застосовують есенцію з свіжозібраної рослини. Листки материнки використовують при солінні огірків, для ароматизації квасу, горілчаних настоїв, як сурогат чаю. Ефірна олія з квіток материнки містить тимол, сесквітерпени, вільні спирти, фітонциди. Завдяки цьому материнка має високу антимікробну активність. Ефірну

олію застосовують як болезаспокійливий засіб, у парфумерній промисловості та миловарінні.

Материнка – добрий літній медонос, що дає підтримуючий взяток. Бджоли охоче відвідують материнку, особливо в першій половині цвітіння. У сприятливих умовах одна квітка за добу виділяє 0,3мг нектару, який містить 30-50 цукрів. При наявності на 1 га 50-400 стеблин медопродуктивність материнки коливається від 10 до 20кг. [48, с. 151]

Збирають верхівки стебел з квітками (20-30см завдовжки), зриваючи їх руками або зрізуючи ножами, чи серпами. Сушать сировину в чистих, добре провітрюваних приміщеннях або на горищах з залізним дахом, розстилаючи тонким шаром на папері чи тканині. Після висушування траву обмолочують і відділяють на решетах грубі стебла. Суху сировину пакують, пресуючи в тюки вагою по 100кг. Зберігають у сухих, добре провітрюваних приміщеннях. Строк зберігання – три роки.

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТІВ ТА РОСЛИН ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ЖІНОЧОЇ РЕПРОДУКТИВНОЇ СИСТЕМИ

5.1 Аналіз використання препаратів та рослин в Херсонській області

Населення України живе сьогодні в умовах глибокого порушення механізму самовідтворення, погіршення не лише кількісних, а й якісних характеристик здоров'я. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Україна посідає одне з останніх місць серед країн Європи за показником природного приросту населення. Така ситуація зумовлена незадовільним станом репродуктивного здоров'я населення та частковою відсутністю репродуктивної мотивації особи (системи дій, відносин та психічного стану, що спонукає її до потреби мати дітей). Ці фактори значною мірою залежать від економічних чинників та соціально-психологічного стану населення. Крім того, суттєвий вплив на реалізацію дітородної функції має стан інтимного здоров'я жінок. Тому актуальність проблеми лікування жіночої репродуктивної системи є беззаперечною.

Нами було вирішено дослідити використання препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи в одному з регіонів України. Було обрано Херсонську область, оскільки подібних досліджень в даному регіоні майже не проводилось.

Дослідження проходило в декілька етапів. На першому етапі ми сформували вибірку респондентів і сформували контрольну групу. На другому етапі обрали методики для дослідження використання препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи і

здійснили заміри. На третьому етапі здійснювали аналіз отриманих результатів. Зупинимось детально на кожному етапі.

Нами була сформована контрольна група респондентів, які купували препарати та рослини для лікування жіночої репродуктивної системи у Херсонській області. Кількість респондентів становить 76 осіб. Для проведення дослідження використання препаратів та рослин в Херсонській області перед нами виникло питання вибору відповідних методів. Після аналізу наукової літератури ми обрали наступний діагностичний інструментарій, а саме анкетування. Було розроблено анкету. У таблиці 5.1.1. представлено дані щодо віку респондентів.

Таблиця 5.1.1.

Вікова та статева приналежність респондентів

Вік респондентів			
<i>До 30 років</i>	<i>30-50 років</i>	<i>Більше 50 років</i>	<i>Всього</i>
20	37	19	76

З таблиці 5.1.1. видно, що у аптеки за покупкою препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи зверталось жінок – 76. На Рис. 5.1.1. представлено дані у відсотковому співвідношенні.

Щодо віку респондентів, 20 респондентів віком до 30 років, 37 респондентів віком від 30 до 50 років, та віком понад 50 років – 19 респондентів. На Рис. 5.1.1. представлено дані у відсотковому співвідношенні.

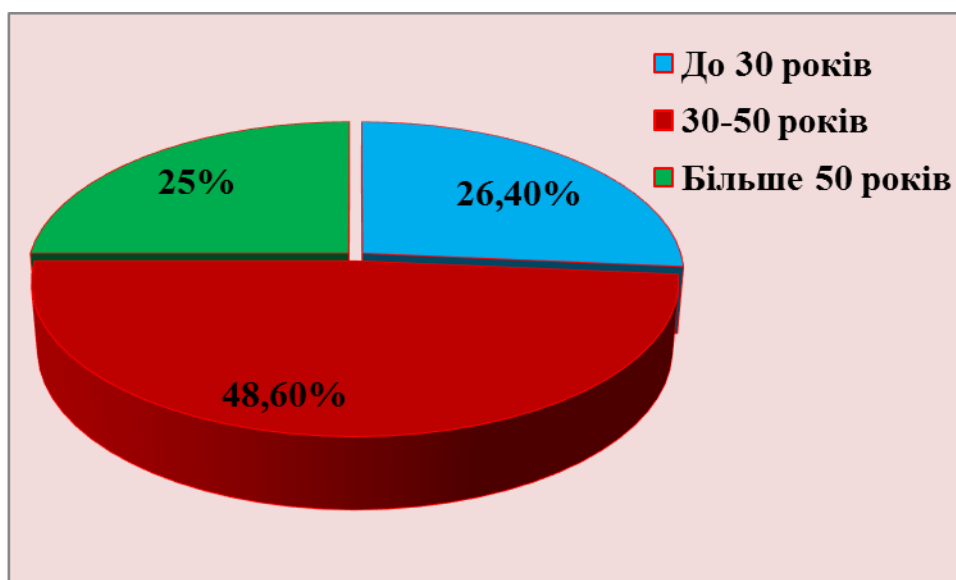

Рис. 5.1.1. Вікова приналежність респондентів

З Рис 5.1.1. видно, що найбільше у аптеки за покупкою препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи зверталось 26,4 % респондентів віком до 30 років. Віком від 30 до 50 років зверталось найбільше респондентів – 48,6 %. У свою чергу, респондентів віком понад 50 років зверталось 25 %.

Таблиця 5.1.2.

Місце проживання респондентів

№	Тип населеного пункту	Кількість респондентів
1	Місто	43
2	Село	33

З таблиці 5.1.2. видно, що найбільше у аптеки за покупкою препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи зверталось жителів міста – 43 респондента, а жителів сільської місцевості, у свою чергу, 33 респондента. На Рис. 5.1.2. представлено дані у відсотковому співвідношенні.

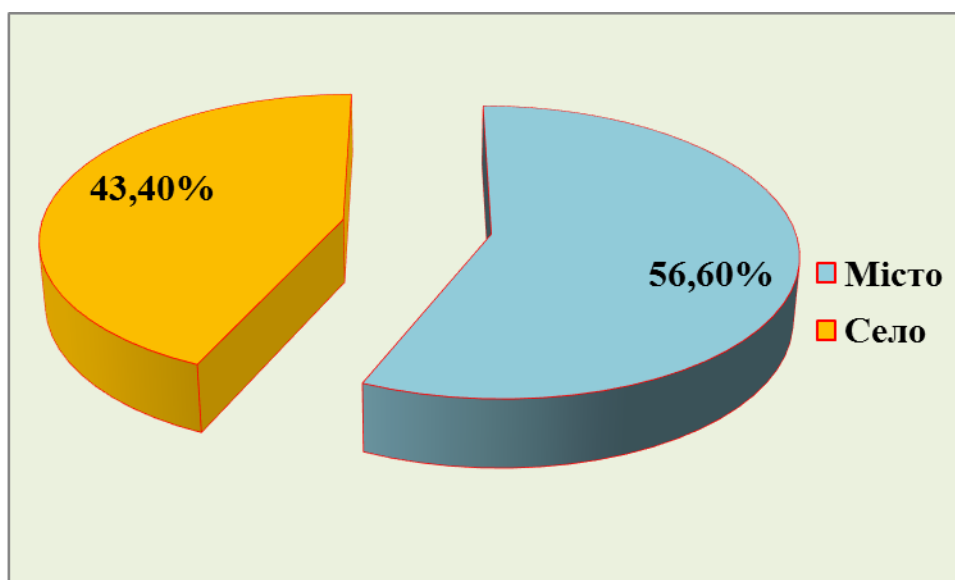

Рис. 5.1.2. Місце проживання респондентів

З Рис. 5.1.2. видно, що найбільше у аптеки за покупкою препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи зверталось жителів міста – 56,6 % респондента, а жителів сільської місцевості, у свою чергу, 43,4% респондента.

У таблиці 5.1.3. представлено розподіл респондентів зв рівнем доходів у відсотковому співвідношення.

Таблиця 5.1.3.

Рівень доходу	Кількість респондентів			
	Місто	Село	Місто	Село
<i>Дуже високий</i>	-	1,0	-	0,3
<i>Високий</i>	0,9	1,8	0,6	1,1
<i>Середній</i>	64,4	49,1	31,0	48,1
<i>Низький</i>	24,7	32,3	40,5	32,5
<i>Дуже низький</i>	10,0	14,2	22,9	15,7
<i>Не дали відповіді</i>	-	1,6	5,0	2,2

Аналізуючи дані з таблиці 5.1.3.ми бачимо, що близько 48% опитаних респондентів оцінює своє фінансове становище як середнє,

32% як низьке та 15% як дуже низьке. І тільки 0,3 % оцінює свій фінансовий дохід як дуже високий, та 1% як високий.

На підставі анкетування населення вивчено ставлення кінцевих споживачів до застосування лікарських засобів та рослин для лікування захворювань жіночої репродуктивної системи. Більшість респондентів вважають за краще комбіновані лікарські препарати. Лікарські рослини в більшості випадків населенням купуються в аптеках або заготовлюються самостійно для виготовлення водних витягів в домашніх умовах (настоїв, чаїв). З готових лікарських форм найбільш кращими є настоянки, екстракти. Виявлено номенклатуру лікарських рослин і фітопрепаратів, дозволених до відпуску без рецепта і найбільш часто придбаних населенням в аптеках.

У таблиці 1.5.4. наведено дані щодо того, у яких засобах респонденти вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи.

Таблиця 5.1.4.

Майбутнє медицини при лікуванні жіночої репродуктивної системи

Показник	Кількість респондентів
Поєднання препаратів рослинного і синтетичного походження	43
Препарати рослинного походження	17
Синтетичні препарати	13
Важко сказати	3

З таблиці 5.1.4. видно, що 43 респондента вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у поєднанні препаратів рослинного і синтетичного походження. Проте 17 респондентів вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у препаратах рослинного походження. Синтетичні препарати обрало 13

респондентів. Та 3 респондента не визначилось. У відсотковому співвідношенні отримані дані представлені на Рис. 5.1.4.

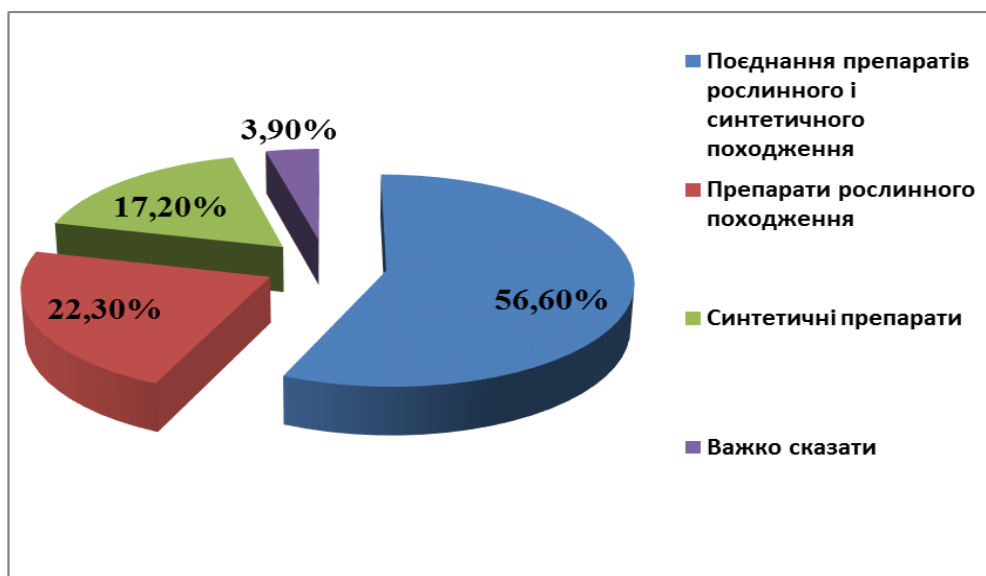

Рис. 5.1.4. Майбутнє медицини при лікуванні жіночої репродуктивної системи

З Рис. 5.1.4. видно, що 56,6 % респондента вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у поєднанні препаратів рослинного і синтетичного походження. Проте 22,3 % респондентів вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у препаратах рослинного походження. Синтетичні препарати обрало 17,2 % респондентів. Та 3,9 % респондента не визначилось.

У таблиці 5.1.5. представлено відповіді респондентів щодо бажаної лікарської форми препаратів.

Таблиця 5.1.5.

Бажані лікарські форми

Показник	Кількість респондентів
Настій	14
Відвар	10
Чай	13
Настоянка	3

Мазь	2
Напар	7
Рідкий екстракт	13
Масляна витяжка	14
Інші	0

З таблиці 5.1.5. видно, що 14 респондента вбачають бажану лікарську форму у настої, 10 респондентів у відварі, 13 респондентів у чаї, 3 респондентів у настоянці, 2 респондентів у мазі, 7 респондентів у напарі, 13 респондентів у рідкому екстракті та 14 респондентів у масляній витяжці. Інших відповідей надано не було. У відсотковому співвідношенні отримані дані представлені на Рис. 5.1.5.

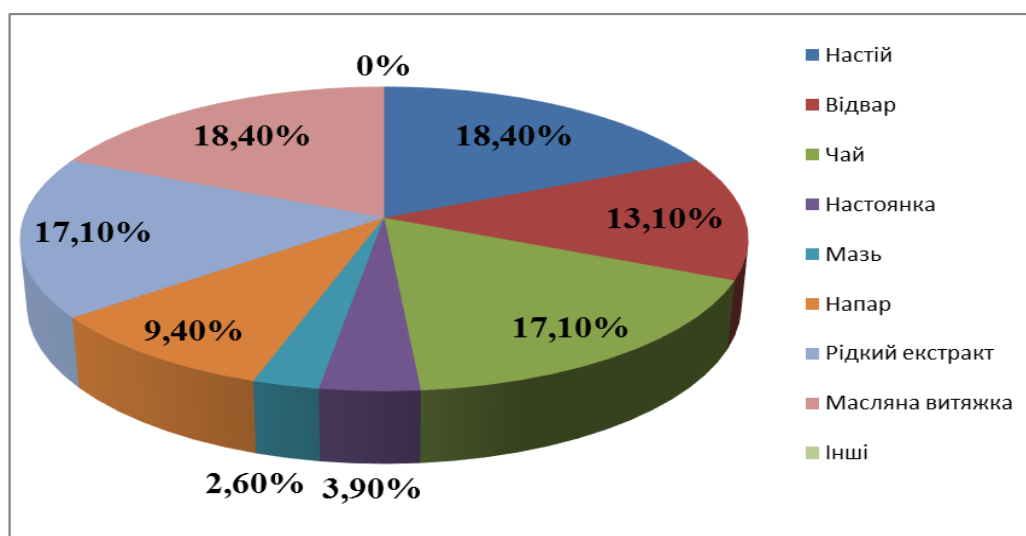

Рис. 5.1.5. Бажані лікарські форми

З Рис 5.1.5. видно, що 18,4 % респондента вбачають бажану лікарську форму у настої, 13,1 % респондентів у відварі, 17,1 % респондентів у чаї, 3,9% респондентів у настоянці, 2,6 % респондентів у мазі, 9,4 % респондентів у напарі, 17,1 % респондентів у рідкому екстракті та 18,4 % респондентів у масляній витяжці. Інших відповідей надано не було.

У таблиці 5.1.6. представлено відповіді респондентів щодо шляхи у приготування рослинних витяжок.

Таблиця 5.1.6.

Шляхи у приготування рослинних витяжок

Показник	Кількість респондентів
Самостійно	14
В аптеці	37
Рідні	4
Медичні працівники	17
Народні цілителі	1

З таблиці 5.1.6. видно, що 14 респондента самостійно займаються приготуванням рослинних витяжок, 37 респондентів у аптеці, 4 респондента довіряють рідним приготування рослинних витяжок, 17 респондентів довіряють медичним працівникам, та лише 1 респондент довіряє народним цілителям. У відсотковому співвідношенні отримані дані представлені на Рис. 5.1.6.

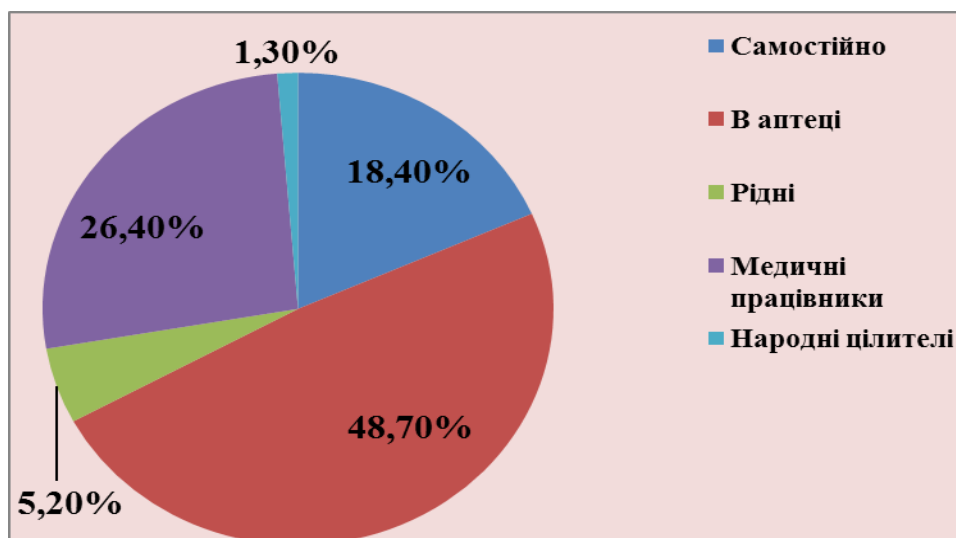

Рис. 5.1.6. Шляхи у приготування рослинних витяжок

З Рис. 5.1.6. видно, що 18,4 % респондента самостійно займаються приготуванням рослинних витяжок, 48,7 % респондентів у аптеці, 5,2 %

респондента довіряють рідним приготування рослинних витяжок, 26,4 % респондентів довіряють медичним працівникам, та лише 1,3 % респондентів довіряє народним цілителям.

У таблиці 5.1.7. представлено відповіді респондентів характеру сировини.

Таблиця 5.1.7.

Характер сировини

Показник	Кількість респондентів
Збори сухих рослин	12
Суха рослинна сировина	28
Збори свіжих рослин	21
Свіжа рослинна сировина	15

З таблиці 5.1.7. видно, що 12 респондента надають перевагу збору сухих рослин, 28 респондентів сухій рослинній сировині, 21 респондент довіряють збору свіжих рослин та 15 респондентів надають перевагу свіжій рослинній сировині. У відсотковому співвідношенні отримані дані представлені на Рис. 5.1.7.

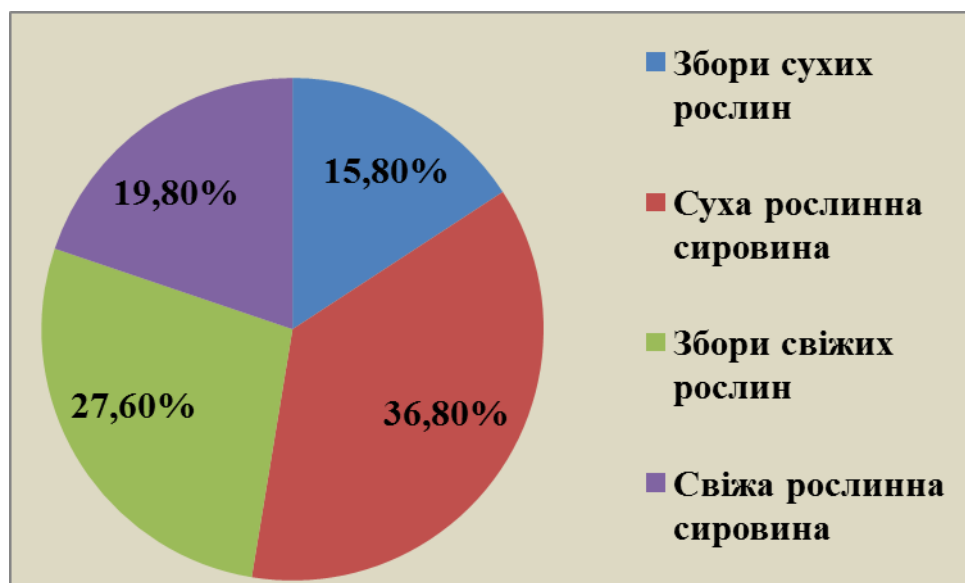

Рис. 5.1.7. Характер сировини

З Рис. 5.1.7. видно, що 15,8 % респондента надають перевагу збору сухих рослин, 36,8 % респондентів сухій рослинній сировині, 27,6 % респондент довіряють збору свіжих рослин та 19,8 % респондентів надають перевагу свіжій рослинній сировині.

У таблиці 5.1.8. представлено відповіді респондентів щодо джерела придбання сировини

Таблиця 5.1.8.

Джерела придбання сировини

Показник	Кількість респондентів
В аптеках	45
Заготовляють самостійно	28
На ринку	3

З таблиці 5.1.8. видно, що 45 респондентів надають перевагу придбання сировини в аптеці, 28 респондентів заготовляють самостійно, та 3 респондента купує на ринку. У відсотковому співвідношенні отримані дані представлені на Рис. 5.1.8.

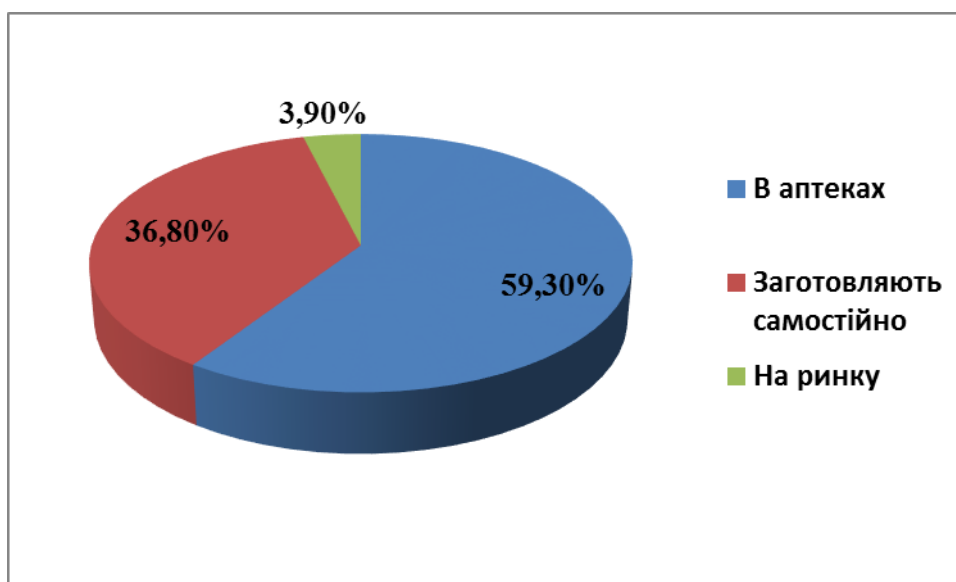

Рис. 5.1.8. Джерела придбання сировини

З Рис. 5.1.8. видно, що 59,3 % респондентів надають перевагу придбання сировини в аптеці, 36,8 % респондентів заготовляють самостійно, та 3,9 % респондента купує на ринку.

Таблиця 5.1.9.

Рейтинг джерел інформації про застосування лікарської рослинної сировини та їх препаратів

№	Джерела інформації	Вікова група			
		До 30 р.	До 50 р.	Більше 50 р.	Разом
1.	Спілкування з рідними, знайомими	68,8	53,7	50,0	57,5
2.	Пізнавальні програми (реклама) про здоров'я на телебаченні	32,2	40,1	43,1	38,4
3.	Аптечні фахівці	28,6	33,3	30,4	30,7
4.	Медичні працівники	19,0	25,5	21,9	22,1
5.	Популярні газети, журнали	21,3	28,6	25,5	25,1
6.	Народні цілителі	12,0	19,3	17,7	16,3
7.	Медичні та фармацевтичні газети	15,0	15,1	13,6	14,5
8.	Медичні та фармацевтичні журнали	16,6	15,2	14,0	15,2
9.	Інші	3,3	3,0	1,8	2,7

За даними опитування основними джерелами інформації про застосування рослинних препаратів є: спілкування з рідними і знайомими, пізнавальні програми про здоров'я на телебаченні, аптечні фахівці. Далі за значущістю люди вказали, популярні газети, консультації медичних працівників, популярні журнали, медичні та фармацевтичні газети.

Серед рослин, які використовуються для лікування жіночої репродуктивної системи респонденти вказали, що найбільш часто застосовують полин, м'яту, шавлію, материнку, борову матку, звіробій, деревій, кропиву, ромашку та календулу.

5.2. Порівняння лікувальних властивостей рослин, які використовуються для лікування жіночої репродуктивної системи

Найчастіше препарати лікарських рослин призначають для лікування розладів менструальної функції, запальних захворювань статевих органів, а також як симптоматичну терапію при розладах функції суміжних органів, що часто супроводжують гінекологічну патологію, або при ускладненнях маткових кровотеч – анеміях.

При фітотерапії перевагу віддають рослинам, що мають антибактеріальні, протизапальні, імуномодулюючі, репаративні властивості. Алгоритм підбору засобів та набір рослин, які застосовують для лікування окремих інфекційно-запальних захворювань статевої сфери, принципово не відрізняються.

Таблиця 5.2.1.

Засоби, що підвищують тонус та скорочувальну активність міометрію

Препарат	Діючі речовини	Фармокологічна дія
Препарати, що стимулюють тонус та скорочувальну активність міометрію		
Грициків екстракт рідкий	Філохінон, аскорбінова кислота, ацетилхолін, холін, дубильні речовини, флавоноїди, органічні кислоти, ефірна	Препарат посилює скорочувальну діяльність гладенької мускулатури матки, має кровоспинну дію, знижує артеріальний

	олія, сапоніни	тиск, звужує периферичні судини, посилює перистальтику кишечника
Грициків трава	Вітамін К, аскорбінова кислота, кумарини, флавоноїди (глікозиди кверцитину, лютеоліну, діосметину та ін.), дубильні речовини, органічні кислоти, ефірна олія	Посилює скорочувальну діяльність гладенької мускулатури матки, виявляє кровоспинну дію, знижує артеріальний тиск, звужує периферичні судини, посилює перистальтику кишечника
Інші засоби, що застосовуються в гінекології		
Фітокліман планта	Трава звіробою звичайного, трава приворотня звичайного, квітки й листя глоду, листя берези, трава материнки, трава меліси, супліддя хмелю	Заспокійлива, спазмолітична, в'яжуча, сечогінна дія. Препарат виявляє властивості щодо зниження кров'яного тиску та має кардіотонічну дію, а також діє як жовчогінний, седативний, протизапальний засіб
Гінекофіт	Трава барвінку малого, кореневища айру, квітки ромашки, трава звіробою, трава чистотілу, трава деревію, трава грициків звичайних, трава материнки, квітки нагідок	Протизапальна (пригнічує ексудативні процеси та розвиток фіброзно-грануляційної тканини, знижує вираженість запальної реакції) та ранозагоювальна (прискорює регенерацію

		пошкодженої тканини) дії, а також гемостатична активність. Препарат виявляє помірну антибактеріальну дію
Клімаксан гомеопатичний	<i>Cimicifuga racemosa</i> , <i>Apis mellifica</i> , <i>Lachesis mutus</i>	Застосовують у гінекології для усунення симптомів, пов'язаних з переменопаузальним і постменопаузальним періодом. Усуває вегето-судинні порушення, що пов'язані з гормональним дисбалансом. Має помірний седативний ефект

Куркума довга належить до родини Імбирних. Корінь куркуми багатий на кальцій, залізо, фосфор, йод, вітаміни С, В1, В2, В3, Р, харчові волокна, насичені жирні кислоти, ефірні масла α -феландрен, цінгіберен (25%), борнеол, сабінен, β -куркумін та інші активні з'єднання, які мають дію, що століттями використовується в аюрведичній медицині при лікуванні цукрового діабету, анорексії, запальних захворювань, захворювань гепатобіліарної та дихальної систем, ревматизму, порушень МЦ та підтвержені сучасними клінічними дослідженнями.

Симплокос гронovidний здавна входив до складу багатьох аюрведичних переписів для лікування жіночих хвороб. Основними активними складниками, через які реалізуються лікувальні властивості симплокосу, є алкалоїди лотурин, коллотурин лотурин і глікозиди.

Симплокос гронавидний виявляє м'яку в'язучу, кровоспинну і спазмолітичну дію, прискорює розсмоктування запального інфільтрату і ексудату, рекомендується при менорагіях. Експериментальні дослідження останніх років *in vivo* засвідчили здатність водного екстракту симплокосу при пероральному введенні підвищувати сироваткові рівні фолікулостимулюючого і лютеїнізуючого гормонів, знижувати рівень тестостерону та підвищувати рівні естрогену і прогестерону у сироватці крові. Низка робіт продемонструвала виражену протизапальну дію симплокосу гронавидного, порівняну з дією ібупрофену та диклофенаку [21].

Солодка гола вперше була згадана понад 5000 років тому в китайській книзі Pen Tsaο Ching. На сьогоднішній день це одна з найпопулярніших рослин у Китаї. Корінь солодки містить гліциризин – сапонін тритерпенової природи, флавоноїди, цукри, ліпіди, крохмаль, смолисті речовини, гіркоти, вітаміни, пігменти, глікозиди (ліквіритозид, гліциризин), флавоноїди (наприклад, ліквіритін), сахарозу і глюкозу, білки, аспарагін, камедь, мінеральні солі, пектинові речовини, сапоніни, фітогормони

З давніх часів рослинам відводилося особливе місце в житті людини. Є багато способів і рецептів застосування рослин для оздоровлення та підтримки здорового балансу в організмі. Розглянемо найбільш популярні лікувальні рослини, які використовуються в лікуванні жіночих захворюваннях.

Календула. Ця рослина має виражені бактерицидні, протизапальні і дезінфікуючі властивості. Дуже ефективний прийом календули при ерозії шийки матки, а також молочниці.

Ромашка. Настої і відвари ромашки використовують при болісних менструаціях, маткових кровотечах, гінекологічних захворюваннях.

Кропива. Цілющі властивості кропиви в гінекології унікальні, але про них мало хто знає. Ця рослина при грамотному застосуванні

виліковує багато жіночих захворювань та нормалізує роботу організму. Кропива має кровоспинні властивості, здатна нормалізувати місячний цикл за рахунок антигеморагічних речовини, попереджає позаматкову вагітність, розширює просвіт фаллопієвих труб і має інші корисні особливості.

Материнка. Цілющі можливості материнки відомі нам давно і підтверджено досвідом не одного тисячоліття. До складу ефірної олії входять феноли, тимол, дубильні речовини, вільні спирти, зокрема геранілацетат, аскорбінова кислота. Материнка використовується як антисептичний і знеболюючий засіб.

Борова матка. Одне з унікальних і безцінних властивостей борової матки – вироблення фітогормонів, що стимулює вироблення фітоестрогену і фітопрогестерону. Ці гормони відповідають за правильну роботу жіночої репродуктивної системи. Борова матка при правильному застосуванні виявляється найефективнішим способом лікування багатьох жіночих проблем, в тому числі і безпліддя.

Полин. Зазвичай полин використовується для лікування розладів шлунково-кишкового тракту. Проте завдяки унікальному хімічному складу стебла полину сприяють відновленню менструального циклу і роблять місячні менш болючими. Такий ефект досягається завдяки: флавоноїдам; дубильним речовинам; білковим речовинам; органічними кислотам; вітамінам В6, К, С; каротину; хамазулену. При порушеннях менструального циклу рекомендовано вживати настій або настоянку з полину.

М'ята. М'ята використовується як спазмолітичний засіб при болючих менструаціях. Також ця лікарська рослина ефективно протистоїть негативним проявам клімаксу та попереджає запальні процеси органів малого тазу. Такі лікувальні властивості можливі завдяки: ментолу; флавоноїдам; урсоловій та олеаноловій кислотам;

бетаїну; каротину; дубильним речовинам; міді; марганцю. Освіжаючі та тонізуючі властивості м'яти допомагають від токсикозу.

Деревій. Широкий спектр дії на жіночий організм має деревій. Лікарська рослина: нормалізує нерегулярний менструальний цикл; знижує дискомфорт під час місячних; сприяє швидкому зачаттю; покращує лактацію.

Серед основних компонентів деревію: ефірні олії; флавоноїди; сесквітерпени; дубильні речовини; органічні кислоти; вітамін К.

Звіробій. Звіробій має сильну антисептичну та протизапальну дію. У вигляді настою ефективний для лікування циститів. При запальних захворюваннях піхви трава використовується для спринцювань. Звіробійна олія досить дієва для лікування ерозії шийки матки. До хімічного складу звіробою входять: дубильні речовини; каротин; аскорбінова кислота; ефірні олії; смолисті речовини; сапоніни; молібден; вітаміни РР, Р. Саме ці компоненти забезпечують дієві ефекти для лікування розладів жіночої статеві системи.

Шавлія. Шавлія для жіночого здоров'я найбільш відома як засіб лікування безпліддя. Такі її властивості пов'язані з умістом так званих фітогормонів, подібних до естрогену. Останній виробляється фолікулярним апаратом яєчників жінок і відповідає за репродуктивну функцію. Тож якщо безпліддя пов'язане з дефіцитом такого гормону, вживання настою із шавлії підвищить його рівень.

Крім цього, шавлія нормалізує діяльність статевих залоз, усуває прояви клімаксу та активно використовується для зменшення лактації та завершення періоду грудного вигодовування. Терапевтична дія шавлії зумовлена її складом, до якого входять: алкалоїди; ефірна олія; флавоноїди; дубильні речовини; урсолова та олеанолова кислоти; уваол; паради фенол.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз гінекологічних захворювань показав, що одним з найбільш поширених їх наслідків є маткові кровотечі. Великі можливості, щодо їх лікування мають лікарські рослини.
2. Аналіз флори лікарських рослин Херсонщини показав, що найбільше значення при лікуванні кровотеч в ході гінекологічних захворювань мають 4 види рослин Кропива дводомна (*Urtica dioica*), Грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris*), Деревій звичайний (*Achillea millefolium*) та Калина звичайна (*Viburnum opulus*).
3. В деяких випадках лікарські рослини мають переваги перед застосуванням сильнодіючих ліків, так як біологічно активні речовини, які виробляють рослини є продуктами обміну речовин живого організму, значна їх частина природно включається в біохімічні та інші життєві процеси людського організму; тому застосування лікарських рослин є більш безпечним і має менше побічних дій, ніж сучасна медикаментозна терапія. До основних переваг лікарських рослин належить: мала токсичність, можливість тривалого застосування, комплексність впливу, відсутність значних побічних явищ, легке засвоєння організмом людини, біодоступність, нечасті випадки непереносимості, широкий спектр дії тощо.
4. Дослідження флори лікарських рослин Херсонщини показало, що при лікуванні репродуктивної системи, тобто при гінекологічних захворюваннях важливе значення мають такі лікарські рослини як: ромашка лікарська (*Matricaria recutita*), Обліпіха крушиноподібна (*Hippophae rhamnoides*) та Материнка звичайна (*Origanum vulgare*).
5. Після аналізу наукової літератури ми обрали наступний діагностичний інструментарій, а саме анкетування. Нами була

сформована контрольна група респондентів, які купували препарати та рослини для лікування жіночої репродуктивної системи у Бериславському районі. Кількість респондентів становить 76 осіб.

6. За результатами анкетування було встановлено, що 56,6 % респондента вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у поєднанні препаратів рослинного і синтетичного походження. Проте 22,3 % респондентів вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у препаратах рослинного походження. Синтетичні препарати обрало 17,2 % респондентів. Та 3,9 % респондента не визначилось.
7. Анкетування дало можливість встановити, що опитані 59,3 % респондентів надають перевагу придбання сировини в аптеці, 36,8 % респондентів заготовляють самостійно, та 3,9 % респондента купує на ринку.
8. Під час опитування було зроблено висновок, що більшість респондентів вбачають майбутнє при лікуванні жіночої репродуктивної системи у поєднанні препаратів рослинного і синтетичного походження. Серед бажаних лікарських форм домінують настої та масляні витяжки. Приготування рослинних витяжок довіряють аптекам. Також більшість респондентів надає перевагу сухій рослинній сировині та придбанню в аптеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акушерство: підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. III-IV рівнів акредитації: у 2 кн. / за ред. В. І. Грищенка, М. О. Щербини. – К.: Медицина, 2011. – 422 с.
2. Акушерство і гінекологія / за ред. Татарчук Т.Ф. – К.: Медицина, 2013. – 300 с.
3. Артамонов В.И. Занимательная физиология растений. - М.: Агропромиздат, 1991. - 335 с.
4. Атлас лекарственных растений СССР. – М. – 1962. – 270 с.
5. Брайон О.В., Чикаленко В.Г. Анатомія рослин. - К.: Вища школа, 1992. - 272 с.
6. Биологический энциклопедический словарь / Гл. ред. М.С. Гиляров; редкол.: А. А. Баев, Г.Г. Винберг, Г. А. Заварзин и др. - М.: Сов. энциклопедия, 1989. - 864 с.
7. Бурій В.М. Материнка / В. М. Бурій. – Черкаси. Вертикаль, 2013. – С. 49-51.
8. Беркало Л.А. Зеленые сокровища Украины. – Полтава: ЧФ «Формика», 2006. – 250 с.
9. Гинекология: учебник / Б.И. Баисова и др.; под ред. Г.М. Савельевой, В.Г. – М.: Гэотар – Медиа, 2012. – 432 с.
10. Гончаренко І.В. Будова рослинного організму: Навчальний посібник. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. - 200 с.
11. Государственная Фармакопея Украины – Режим доступа: <http://sphu.org/ru/otdel-gfu>
12. Державна Фармакопея України / Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». – 2-е вид. – Доповнення 1. – Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2016. – 360 с.

13. Иванов В.И. Лекарственные средства в народной медицине / В.И. Иванов – М.: Военное издательство, 1992. – 448 с.
14. Кархут В.В. Ліки навколо нас / В.В. Кархут. – К.: Здоров'я, 2001. – 232с.
15. Калина звичайна – фармакологічні властивості та використання – Режим доступа: <http://zillya.in.ua/kalina-zvichajna-farmakologichni-vlastivosti-ta-vikoristannya>
16. Ковалев В.Н. Практикум по фармакогнозии. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В.Н Ковалев, Н.В. Попова, В.С. Кисличенко – Х.: Изд-во НФаУ; Золотые страницы, 2003. – 510 с.
17. Корсун, В. Ф. 1001 вопрос о фитотерапии. Книга 1. Сокровища природы / В. Ф. Корсун, П. А. Захаров, А. А. Корсун. – СПб.: «ДИЛЯ», 1999. – 192 с
18. Кулаков В.И. Гинекология: Учебник для студентов медицинских вузов. / В.И. Кулаков, В.И. Серов, А.С. Гаспаров. – М., 2005. – 616 с.
19. Лікарські рослини: енцикл. довід. / за ред. А. М. Гродзінського. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1989. – 543 с
20. Лікарське рослинництво: навч. посібник / М.І. Бахмат, О.В. Кващук, В.Я. Хоміна, В.М. Комарніцький. – Кам'янець-Подільський: ПП "Медобори - 2006", 2011. – 249 с.
21. Лікарські рослини: енциклопедичний довідник / Відп. ред. А.М. Гродзінський. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1990. – 544 с.
22. Лікарські рослини в народній медицині – Режим доступа: <http://bibliograph.com.ua/lekarstvennyue>
23. Лікування маткової кровотечі народними засобами – Режим доступа: <http://www.fitoportal.com/uk/zhinochi-zahvorjuvannja>
24. Лікування травами та фітотерапія – Режим доступа: <https://healthday.in.ua/travi/likuvannya-travami-abo-fitoterapiya>

25. Лекарственные растения в фитотерапии: практ. пособие / В. Ф. Дзюба, В. А. Николаевский, В. М. Щербаков, И. М. Коренская. – Воронеж: изд-во ВГУ, 2004. – 83 с.
26. Маткові кровотечі – причини і симптоми – Режим доступа: <http://emed.org.ua/diagnostika/3020-matkovi-krovotechy-prichini-i-simptomi-jak>
27. Мороз І.В., Гришко-Богменко Б.К. Ботаніка з основами екології: Навч. посібник. - К.: Вища шк., 1994. - 240 с.
28. Морозова О. Лікувальні властивості і застосування глоду, обліпихи, шипшини / І.Г. Данилюк (пер.). – Донецьк: БАО, 2006. – 272 с.
29. Морозюк С.С. Альбом з ботаніки / С.С. Морозюк, В.В. Протопопова. «Радянська школа», Київ, 1979. – 105 с.
30. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин. - К.: Вища школа, 1995. - 503 с.
31. Мусієнко М.М. Фотосинтез: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 1995. - 247 с.
32. Носаль М.А. Лікарські рослини і способи їх застосування в народі / М.А. Носаль, І.М. Носаль; під ред. В.Г. Дроботька. – К.: Держ. мед. вид-во, 1959. – 258 с.
33. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. К.: Наук, думка, 1987. -548 с.
34. Основи фармакогнозії і фітотерапії: навч. посіб. для студентів мед. ВНЗ III - IV рівня акредитації / Т.П. Гарник, В.М. Князевич, В.А. Туманов, Л.В. Андріюк, Я.А. Соцька; ред.: Т.П. Гарник, В.М. Князевич, В.А. Туманов; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, ПВНЗ "Київ. мед. ун-т УАНМ", ДЗ "Луган. держ. мед. ун-т", Львів. нац. мед. ун-т ім. Данила Галицького. – Житомир: Рута, 2015. – 446 с.
35. Поліщук А.К., Береговий П.М. Ботаніка. - К.: Рад. школа, 1974. - 262 с.

36. Практикум з фітотерапії / Л.М. Курилко, Т.І. Рябека – К.: Здоров'я, 2000. – 112 с.
37. Рейвн П., Эверт Р, Айкхорн С. Современная ботаника. В 2 т. - М.: Мир, 1990.
38. Ромашка лікарська. Фітоаптека – Режим доступа: <http://fitoapтека.org/herbs-r/1174-chamomilla-recutita>
39. Сербін А.Г., Сіра Л. М., Слободянюк Т.О. Фармацевтична ботаніка: Підручник для вузів / За редакцією Л.М.Сірої.- Вінниця: «Нова книга», 2007.420 с.
40. Собецька Н.Г. Цілющі рослини Італії та України в народній медицині, косметиці,кулінарії – К.: Криниця, 2007. – 201 с.
41. Солодовниченко, Н. М. Лікарська рослинна сировина та фітопрепарати : посіб. з фармакогнозії з основами біохімії лікар. рослин / Н. М. Солодовниченко, М. С. Журавльов, В. М. Ковальов. – Х. : вид-во НФАУ : Золоті сторінки, 2001. – 408 с.
42. Справочник по заготовке лекарственных растений Д. С. Ивашин, З. Ф. Катина, И. З. Рыбачук и др. – К. : Урожай, 1986. – 280 с.
43. Смирнова А.С. О возможности использования в медицине плодов, цветков и листьев калины обыкновенной. – Рига: Каунас, 1974. – 156 с.
44. Стеблянюк М.І., Гончарова К.Д., Закорко Н.Г. Ботаніка: Анатомія і морфологія рослин: Навч. посібник. - К: Вища школа, 1995. - 384с.
45. Сучасна фітотерапія: навч. посіб. / С. В. Гарна, І. М. Владимірова, Н. Б. Бурд та ін. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 580 с.
46. Товстуха Є.С.Фітотерапія. – К.: Здоров'я, 1990. – 304 с.
47. Ткаченко Н.М., Сербін А.Г.Ботаніка: Підручник. – Х: Основа, 1997. -432 с.
48. Травы и здоровье. Лекарственные растения / А.М. Задорожный М.: Махаон; Гамма Пресс 2000 – 512с.

49. Хржановский В.Г., Пономаренко С. Ф. Практикум по курсу общей ботаники. - М.: Агропромиздат, 1989 - 416 с.
50. Фітотерапія в гінекології: жіночі трави – Режим доступа: <http://pan-ta-pani.com/96321-fitoterapiya-v-ginekologi-zhinochi-travi.html>
51. Фітотерапія і клімакс без побічних ефектів – Режим доступа: <http://pan-ta-pani.com/62681-fitoterapiya-i-klimaks-bez-pobichnih-efektiv-travi.html>
52. Чопик В.И., Дудченко Л.Г., Краснова А.Н. Дикорастущие полезные растения Украины. Справочник / В.И. Чопик, Л.Г. Дудченко, А.Н. Краснова. – Київ: Наукова думка, 1983. – 400 с.

АНКЕТА СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
«ВИКОРИСТАННЯ ПРЕПАРАТІВ ТА РОСЛИН ДЛЯ ЛІКУВАННЯ
ЖІНОЧОЇ РЕПРОДУКТИВНОЇ СИСТЕМИ»

Шановний респонденте!

У рамках наукового дослідження проводиться дослідження громадської думки на тему: «використання препаратів та рослин для лікування жіночої репродуктивної системи». Ми маємо на меті дізнатись про ставлення респондентів до досліджуваного питання. Саме тому Ваші відповіді на запитання є дуже важливими. Опитування є анонімним. Сподіваємось на плідну співпрацю та дякуємо Вам заздалегідь.

1.Ваша стать

Ч

Ж

2.Ваш вік

18-30

30-50

понад 50

3.Освіта

Неповна середня

Середня

Середня-спеціальна

Вища

4. Місце проживання

місто

Сільська місцевість

5. Рівень доходу

Дуже високий

Високий

Середній

Низький

Дуже низький

6. Майбутнє медицини при лікуванні жіночої репродуктивної системи

Поєднання препаратів рослинного і синтетичного походження

Препарати рослинного походження

Синтетичні препарати

Важко сказати

7. Бажані лікарські форми препаратів для лікування жіночої репродуктивної системи

Настій

Відвар

Чай

Настоянка

Мазь

Напар

Рідкий екстракт

Масляна витяжка

Інші

8. Шляхи у приготування рослинних витяжок для лікування жіночої репродуктивної системи

- Самостійно
- В аптеці
- Рідні
- Медичні працівники
- Народні цілителі

9. Характер сировини для лікування жіночої репродуктивної системи

- Збори сухих рослин
- Суха рослинна сировина
- Збори свіжих рослин
- Свіжа рослинна сировина

10. Джерела придбання сировини для лікування жіночої репродуктивної системи

- В аптеках
- Заготовляють самостійно
- На ринку

11. Джерел інформації про застосування лікарської рослинної сировини та їх препаратів

- Спілкування з рідними, знайомими
- ТБ
- Аптечні фахівці
- Медичні працівники
- Популярні газети, журнали
- Народні цілителі
- Медичні та фармацевтичні газети
- Медичні та фармацевтичні журнали
- Інші

12. Які лікарські рослини використовуєте для лікування жіночої репродуктивної системи?

Дякуємо за участь в опитуванні!